

DISCRIMINACIÓ FISCAL DE GÈNERE: ANÀLISI DE L'IVA ESPANYOL I DE DRET COMPARAT

**Treball de Final de Grau
Grau en Dret – Curs 2021/2022
1a Convocatòria de juny de 2022**

**Facultat de Dret
Universitat de Girona**

**Autora: Anna Vidal i Pol
Tutor: Dr. Esteve Quintana Ferrer**

«Tot el que escric ressona dintre meu»

Miquel Martí i Pol

Tant de bo aquest estudi legal pugui canviar el futur de totes les dones d'arreu.

AGRAÏMENTS

Vull donar les gràcies als meus pares per ser-hi sempre, també per motivar-me a seguir en els moments més complicats i donar-me recolzament quan ho he necessitat.

També li agraeixo a la Doctora Edurne Larracochea pels continguts apresos en l'optativa que em va fer obrir els ulls. Arrel de l'optativa *Política i Gènere* vaig començar a investigar i a llegir més obres amb perspectiva de gènere, que era un tema que fins aquell moment en tenia desconexença.

També vull agrair a l'Imma Quer el fet de ser tan bona amiga i desitjo que tan de bo sempre la pugui tenir al meu costat.

I per últim, vull donar les gràcies especialment al meu tutor de treball de final de grau, el Doctor Esteve Quintana Ferrer, per donar-me la plena llibertat d'escollir el tema que he tractat en aquest treball i per donar-me suport en tot moment.

ÍNDEX

<u>ABREVIATURES.....</u>	<u>5</u>
<u>INTRODUCCIÓ</u>	<u>6</u>
<u>CAPÍTOL I. MARC SOCIOLÒGIC: LA PERSPECTIVA DE GÈNERE.....</u>	<u>7</u>
1. LA POSICIÓ DE LES DONES EN LA CONSTITUCIÓ ESPANYOLA.....	7
2. EL TABÚ DEL CICLE MENSTRUAL	9
3. LA POBRESA MENSTRUAL	11
3.1. CONCEPTE	11
3.2. IMPACTE SOCIOECONÒMIC	12
4. IMPACTE MEDIAMBIENTAL DELS PRODUCTES D’HIGIENE FEMENINA.....	16
5. LA “TAXA ROSA”	18
5.1. CONCEPTE I ORIGEN	18
5.2. IMPACTE DE LA “TAXA ROSA” EN SECTORS DE PRODUCTE I SERVEI.....	19
<u>CAPÍTOL II. MARC JURÍDIC-TRIBUTARI: FISCALITAT I GÈNERE EN L’IVA ESPANYOL.....</u>	<u>23</u>
1. NOCIÓ D’IVA	23
2. EVOLUCIÓ I ANÀLISI DELS DIFERENTS TIPUS DE GRAVAMEN.....	24
3. IVA APLICABLE EN PRODUCTES D’HIGIENE FEMENINA I COMPARACIÓ DE GRAVAMEN AMB ALTRES BÉNS O SERVEIS	26
4. L’IMPOST SOBRE EL VALOR AFEGIT, HARMONITZAT A LA UNIÓ EUROPEA	29
5. EL PROCÉS PER ABAIXAR O APUJAR EL TIPUS D’IVA	33
6. ACCIONS QUE S’HAN DUT A TERME A L’ACTUALITAT PER COMBATRE LA DISCRIMINACIÓ FISCAL DE GÈNERE	34
<u>CAPÍTOL III. MARC COMPARAT: FISCALITAT I GÈNERE EN L’IVA D’ALTRES ESTATS</u>	<u>37</u>
1. COMPARACIÓ DE L’IVA ESPANYOL EN PRODUCTES D’HIGIENE FEMENINA AMB D’ALTRES PAÏSOS DE LA UNIÓ EUROPEA.....	37
2. COMPARACIÓ DE L’IVA ESPANYOL EN PRODUCTES D’HIGIENE FEMENINA AMB PAÏSOS DE FORA DE LA UNIÓ EUROPEA	42
<u>CONCLUSIONS</u>	<u>46</u>
<u>BIBLIOGRAFIA.....</u>	<u>50</u>

ABREVIATURES

Art. : Article.

CCAA : Comunitat Autònoma.

CE : Constitució Espanyola.

CEE : Comunitat Econòmica Europea.

Directiva d'IVA : Directiva 2006/112/CE del Consell, de 28 de novembre de 2006, relativa al sistema comú de l'Impost sobre el Valor Afegit.

Ed. : Edició.

EEMM : Estats Membres de la Unió Europea.

IDIAPJGOL : Institut d'Atenció Primària de Salut Jordi Gol i Gurina.

ILP : Iniciativa Legislativa Popular.

IVA : Impost sobre el Valor Afegit.

LIVA : Llei 37/1992, de 28 de desembre, de l'Impost sobre el Valor Afegit.

Núm. : Número.

ONG: Organització No Governamental.

Pàg. : Pàgina.

RIVA : Reial Decret 1624/1992, de 29 de desembre, pel que s'aprova el Reglament de l'Impost sobre el Valor Afegit.

S. d. : Sense data.

STC : Sentència del Tribunal Constitucional.

TC : Tribunal Constitucional.

TJUE : Tribunal de Justícia de la Unió Europea.

UE : Unió Europea.

INTRODUCCIÓ

«Tot el que escric ressona dintre meu». He escollit aquesta frase de Miquel Martí i Pol perquè m'he sentit identificada amb molts dels temes de què tracto en aquest Treball Final de Grau. Crec que és la frase idònia. Sempre m'ha apassionat el Dret Tributari; des del principi de la carrera ha sigut la branca del Dret que més m'ha motivat, és per això que vaig triar un tema fiscal com a objecte d'investigació. La idea inicial de dur a terme aquesta anàlisi jurídica, fiscal, política, social i comparada amb perspectiva de gènere va sorgir arrel de l'optativa *Política i Gènere* impartida per la Doctora Edurne Larracochea Bohigas a la UdG. Fent aquests crèdits de lliure elecció vaig adonar-me de la importància que té el fet d'incloure la perspectiva de gènere en les polítiques públiques. Una societat no pot tenir lleis justes si només es fan per una part de la societat; només quan les normes tinguin en compte tota la societat en la seva diversitat es podrà dir que són lleis justes. Fer polítiques de gènere és important per eliminar la mirada única d'una societat que té entesa que aquesta és la del home i, tanmateix, perquè les dones es mereixen no ser considerades ciutadanes “de segona”.

El present estudi té com a objectiu analitzar si existeix o no discriminació fiscal de gènere en l'Impost sobre el Valor Afegit a l'Estat Espanyol, al Dret Comunitari i al Dret Comparat a nivell Internacional. Per dur-ho a terme, he aprofundit en l'anàlisi del gravamen que tenen els productes d'higiene femenina, amb la raó que la menstruació no és una elecció que fan les dones, sinó que és un procés biològic natural que aquestes tenen i que cada mes les acompanya durant molts anys de la seva vida. Tinc l'esperança que aquest treball de reflexió, d'indagació teòrica i pràctica de l'Impost sobre el Valor Afegit des de la perspectiva de gènere, pugui canviar el futur de totes les dones d'arreu.

He estructurat el present treball en tres capítols prenent com a referència la discriminació fiscal de gènere. El Capítol I barreja qüestions sociològiques, com ara la posició de les dones a la constitució espanyola, el tabú que hi ha darrere el cicle menstrual, el concepte de pobresa menstrual i la seva afectació, l'impacte mediambiental dels productes per a la salut menstrual i, finalment, he analitzat el concepte de “la taxa rosa” i l'afectació que té en diversos sectors. El Capítol II integra l'anàlisi jurídic-tributari en profunditat del gravamen que tenen els productes d'higiene femenina a l'Estat Espanyol i, pel fet que sigui un impost harmonitzat, quina és la regulació comunitària, així com també s'han descrit les accions que s'han dut a terme per combatre la discriminació fiscal de gènere. I per últim, el Capítol III està dedicat al dret comparat. En aquest s'hi ha analitzat el gravamen que tenen els productes mensuals segons la legislació de diversos Estats Membres de la Unió Europea. I també, he fet la comparació respecte de la regulació d'alguns països fora de la Unió Europea dividits per continents.

CAPÍTOL I. MARC SOCIOLÒGIC: LA PERSPECTIVA DE GÈNERE

1. LA POSICIÓ DE LES DONES EN LA CONSTITUCIÓ ESPANYOLA

La Constitució Espanyola (en endavant, CE), és la norma suprema de l'Estat espanyol. El text constitucional té en compte la igualtat com a principi bàsic del nostre ordenament jurídic. Hi ha diversos preceptes de la Constitució que tenen en compte aquest terme, un d'ells és l'article 14 que té per objecte la igualtat formal, un altre és l'article 9.2 que exposa la igualtat material i, per últim, l'article 31.1 com a clam de la igualtat, més específicament, en matèria tributària. Si els desglossem i n'examinem el seu contingut, l'article 9.2 CE ens diu que “correspon als poders públics promoure les condicions perquè la llibertat i la igualtat de l'individu i dels grups en què s'integra siguin reals i efectives; remoure els obstacles que impedeixin o dificultin la seva plenitud”¹. Tanmateix, l'article 14 CE ens assenyalava que “els espanyols són iguals davant la llei, sense que hi pugui prevaldre cap discriminació per raó de naixement, raça, sexe, religió, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social”². Distintivament, l'article 31.1 CE, ens proclama que “tots contribuïran al sosteniment de la despesa pública, d'acord amb la seva capacitat econòmica mitjançant un sistema tributari just inspirat en els principis d'igualtat i de progressivitat que, en cap cas, tindrà abast confiscatori”³. Així doncs, a la CE es fa un reconeixement explícit del deure que tenen els poders públics d'avivar i protegir les condicions per tal que dones i homes tinguin el mateix grau d'equivalència davant la llei; refusant absolutament el domini d'un sexe sobre un altre en qualsevol àmbit de la vida.

Segons la Universitat de Lleida (2019), la referència a la dona només apareix en dues ocasions en tot el text constitucional⁴:

Article 32: “L'home i la dona tenen dret a contreure matrimoni amb plena igualtat jurídica” i consagra, d'aquesta manera, la igualtat dels cònjuges en el si del matrimoni, que és definit com un dret individual. Aquest precepte va establir la base constitucional per a la modificació de tot el dret de família que venia consagrant la desigualtat radical entre els cònjuges.

Article 57: “La Corona d'Espanya és hereditària en els successors de S. M. Don Joan Carles I de Borbó, legítim hereu de la dinastia històrica. La successió en el tron seguirà l'ordre regular de primogenitura i representació, sent preferida sempre la línia anterior a les posteriors; en la

¹ Espanya. Constitució Espanyola, de 29 de desembre de 1978. (BOE [en línia] núm. 311, de 29/12/1978). <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1978-31229> [Consultat el dia 11 de febrer de 2022].

² Ídem.

³ Ídem.

⁴ Les dones i el Dret: Les dones en la constitució. 2 de Maig de 2019. [Consultat el dia 11 de febrer de 2022]. <https://biblioguies.udl.cat/c.php?g=669231&p=4749825>

mateixa línia, el grau més pròxim al més remot; en el mateix grau, l'home a la dona, i en el mateix sexe, la persona de més edat a la de menys". En aquest cas, la preferència de l'home sobre la dona, en la línia de successió al tron conjuga difícilment amb el principi d'igualtat i la interdicció de discriminació per raó de sexe que proclama l'article 14 CE.

Conseqüentment, si analitzem aquests dos articles anteriors, se'n pot deduir que en un Estat de dret democràtic i del benestar, en què la seva norma suprema, la Constitució, en l'article 14 abans citat declara la igualtat entre els gèneres home i dona, és contraposat amb l'article 57 per anacrònic, pel fet de no haver tingut en compte, lògicament també, la igualtat dels dos sexes en la successió del tro espanyol.

És important assenyalar de quina manera ha interpretat el Tribunal Constitucional (en endavant, TC) el principi d'igualtat en línies generals. El TC ha expressat en varies ocasions que, la igualtat no és únicament igualtat davant la llei, sinó també igualtat en l'aplicació de la llei. A la doctrina del TC, en concret en la Sentència del Tribunal Constitucional 76/1990, de 26 d'abril de 1990⁵, (en endavant, STC) s'especifiquen i es resumeixen els trets essencials en relació al principi d'igualtat davant la llei:

a) no tota desigualtat de tracte a la llei suposa una infracció de l'art. 14 de la Constitució, sinó que aquesta infracció la produeix només aquella desigualtat que introdueix una diferència entre situacions que poden considerar-se iguals i que no té una justificació objectiva i raonable; b) el principi d'igualtat exigeix que a iguals supòsits de fet s'apliquin iguals conseqüències jurídiques; s'han de considerar iguals dos supòsits de fet quan la utilització o introducció d'elements diferenciadors sigui arbitrària o no tingui fonament racional; c) el principi d'igualtat no prohibeix al legislador qualsevol desigualtat de tracte, sinó només aquelles desigualtats que resultin artificioses, o injustificades per no venir fundades en criteris objectius i prou raonables d'acord amb criteris o judicis de valor generalment acceptats; d) finalment, perquè la diferenciació resulti constitucionalment lícita, no n'hi ha prou que ho sigui el fi que amb ella es persegueix, sinó que és indispensable a més que les conseqüències jurídiques que resulten de tal distinció, siguin adequades i proporcionades a aquesta finalitat, de manera que la relació entre la mesura adoptada, el resultat que es produeix i la finalitat pretesa pel legislador superin un judici de proporcionalitat en seu constitucional, evitant resultats especialment costosos o desmesurats.

En definitiva, tal com ho expressen Martín, J., Lozano, C., Tejerizo, J.M., (2020), "el TC no prohibeix qualsevol desigualtat, sinó només la desigualtat que no sigui raonable i que no tingui

⁵ Sentència del Tribunal Constitucional 76/1990, de 26 d'abril de 1990.

fonament; és a dir, la desigualtat que pugui ser qualificada com a discriminatòria -en relació amb els supòsits de fet idèntics-”⁶.

Més concretament, el principi d’igualtat en matèria tributaria s’evidencia en la forma de capacitat contributiva, és a dir, en cas que existeixin situacions econòmiques iguals hauran de ser tractades de la mateixa manera. No hem d’oblidar que el principi d’igualtat va lligat amb altres principis constitucionals, però sobretot amb les imposicions del principi de progressivitat. L’article 14 CE ressona amb l’article 31.1 CE, pel fet que la igualtat davant la llei no pot entendre’s sense un sistema tributari just, progressiu i no confiscatori. El TC també ha reiterat que quan s’al·lega un tracte desigual davant la llei tributaria, aquest fet té un significat específic, tal com s’expressa en la STC 255/2004, de 23 de desembre⁷, “la igualtat ha de valorar-se en cada cas, tenint en compte el règim jurídic substantiu de l’àmbit de relacions que es projecti, i en la matèria tributaria és la Constitució la que ha concretat l’abast de l’article 14, i de l’article 31.1 que no hem de deixar de tenir en compte”. De fet, en el mateix sentit s’expressa el TC a la Sentència 55/1998, de 16 de març⁸, on el TC entén que l’article 14 es troba altament lligat amb l’article 31, i fa la dissimilitud entre “discriminació contrària a l’article 14, per estar basada en una diferenciació fundada en elements subjectius que es pot recórrer en empara davant el TC, i la desigualtat de caràcter objectiva regulada a l’article 31, aquesta no es recurrible en empara”⁹.

2. EL TABÚ DEL CICLE MENSTRUAL

Tal com manifesta Rei (2020), “les dones passen de mitjana 2.920 dies de la seva vida menstruant, ho fan de mitjana durant 40 anys, un cop al mes, i sumant-ho tot és com si estiguessin 8 anys enters sagnant”¹⁰. Si analitzem aquesta reflexió, tot aquest temps en el que les dones estan menstruant, han de seguir les obligacions del dia a dia i no sempre es fàcil compaginar-ho amb una vida quotidiana sigui quina sigui, com per exemple, d’estudi, de treball, d’oci, etc. El fet que no se’n parli obertament de manera natural del cicle menstrual, com a part de la biologia que ens diferencia homes i dones, fa encara es fa més difícil poder trencar amb aquest tabú.

⁶ Martín Queralt, J., Lozano Serrano, C., Tejerizo López, J.M. (2020). *Derecho tributario*. (25ena ed.). Thomson Reuters Aranzadi, pàg. 75.

⁷ Sentència del Tribunal Constitucional 255/2004, de 23 de desembre de 2004.

⁸ Sentència del Tribunal Constitucional 55/1998, de 16 de març de 1998.

⁹ Martín Queralt, J., Lozano Serrano, C., Tejerizo López, J.M. (2020). *Derecho tributario*. (25ena ed.). Thomson Reuters Aranzadi, pàg. 72.

¹⁰ Joana Rei. 2020. El último tabú: por qué nadie quiere hablar de la regla. [Consultat el dia 11 de febrer de 2022]. https://www.elespanol.com/mujer/actualidad/20200401/ultimo-tabu-nadie-quiere-hablar-regla/478953181_0.html

És una realitat que el cicle menstrual sempre s'ha viscut de manera oculta per part de les dones en el seu dia a dia. Aquestes han intentat camuflar tot el que comporta tenir la regla per por a no ser enteses o respectades per una societat masculista que encara avui en dia, té el poder a bona part del territori espanyol.

Els humans sempre s'han comunicat i han tingut la necessitat de fer-ho, els medis de comunicació són un instrument per a fer visibles els problemes a què s'enfronta la societat serveixen per a transmetre missatges. La invisibilitat de la menstruació als mitjans de comunicació fa que per una banda, no es tingui tota la informació necessària i que aquesta informació no arribi a tothom. És per això que hi ha tanta desconeixença del tema. Per altra banda, aquesta por a parlar-ne augmenta i fins i tot, en casos extrems fa que s'arribi al punt de no poder seguir la vida amb normalitat, degut al malestar físic ocasionat pel cicle menstrual que fa inviable l'acompliment de la jornada laboral habitual, fet que pot comportar baixes mèdiques i provocar l'acomiadament en alguns casos.

D'acord amb Romero (2021)¹¹, la invisibilitat del cicle és també present als mitjans de comunicació:

Als anuncis de televisió encara s'utilitza líquid blau per comprovar l'absorció de la compresa, enlloc d'utilitzar el color normal del flux menstrual que és el color vermell de la sang. Un altre exemple és en les ficcions en què no se sol mostrar cap dona amb el cicle menstrual, mentre que la sang que provoca una arma plou a bots i barrals.

Aquesta afirmació sembla una fal·làcia vivint en el segle XXI, però per dissort és verídica. Els mitjans de comunicació utilitzen un líquid blau per comprovar l'absorció de la compresa perquè es considera que la sang menstrual és descurada i no produeix sensacions visuals agradables per a l'espectador; però en canvi, consideren que la sang que provoca una arma degut a un assassinat, sí que és acceptable per a l'espectador.

Al 2021, Romero comentava una experiència personal sobre el tabú menstrual que va viure als 15 anys¹²:

Quan tenia 15 anys demanava permís a classe per anar al bany mentre intentava amagar un tampó sota la samarreta com bonament podia. En aquest moment, sense saber gaire bé per què, sents

¹¹ Leticia Romero. 2021. ¿Por qué nos avergüenza hablar de la regla?. [Consultat el dia 11 de febrer de 2022]. <https://www.rtve.es/playz/20210308/averguenza-hablar-regla/2080075.shtml>

¹² Leticia Romero. 2021. ¿Por qué nos avergüenza hablar de la regla?. [Consultat el dia 11 de febrer de 2022]. <https://www.rtve.es/playz/20210308/averguenza-hablar-regla/2080075.shtml>

pudor i no vols dir que en realitat t'ha baixat la regla i tens la necessitat de canviar-te. Vas corrent al bany, molèsties a part, però ni se t'acut esmentar la paraula prohibida, gairebé com si fos una cosa indigna o bruta. També recordo a la meua mare preguntant-li a la meua germana petita si ja li havia arribat la visita d'una Joana, com si fos una cosina que no veu des de fa anys. O a mi, la primera vegada que la regla va fer la seva aparició estel·lar a les meves calces, dient-me: Ai, que ja ets dona! Em vaig quedar pensant si fins aquell moment jo havia estat una altra cosa i no ho sabia.

Aquesta experiència personal ens exemplifica com una nena de 15 anys es pot sentir tan fortament desvinculada del seu cicle menstrual que, arribà al punt de preguntar-se si havia sigut una dona o no fins aquell moment, es va qüestionar la seva condició com a dona. En aquest breu relat personal igualment s'exposa que, la mare li està inculcant des de ben petita a la filla que no es diu la regla pel seu nom, sinó que s'utilitzen altres terminologies -com per exemple Joana- per no dir la paraula menstruació atès que, rere aquesta paraula, hi ha una ferma connotació negativa. En poques paraules, són estratègies creades al llarg de moltes generacions per amagar el cicle menstrual de la dona i quan s'encobreix un problema, aquest no desapareix; més aviat al contrari, hi segueix sent però invisible.

3. LA POBRESA MENSTRUAL

3.1. CONCEPTE

El coneixement del terme com a tal és escàs; tot i això, existeixen diversos conceptes de pobresa menstrual, però tots giren al voltant del mateix terme, la pobresa econòmica a què s'han d'enfrontar les dones.

Alguns exemples de concepte de pobresa menstrual definits per diversos autors són el definit per Period Spain (2021)¹³ com, “la pobresa menstrual derivada d'una pobresa econòmica, que significa haver d'escollir entre comprar arròs o comprar compreses, recurrent a mètodes antihigiènics per gestionar la menstruació, com cartons, diaris i teles”; i el concepte de pobresa menstrual definit pel Centre Jove d'Atenció a les Sexualitats (2021), “la pobresa menstrual és el

¹³ Period és una Organització No Governamental Internacional sense ànim de lucre impulsada per joves per acabar amb la pobresa i l'estigma menstrual a través del servei, la educació i l'activisme polític. Period Spain. (2021, febrer 17). [Post d'Instagram]. <https://www.instagram.com/p/CLZD4KpAOK1/>

terme que actualment s'utilitza per situar a les dones que no poden fer front a la despesa econòmica en productes d'higiene menstrual"¹⁴.

3.2. IMPACTE SOCIOECONÒMIC

Segons Curiel (2021), “la pobresa menstrual va més enllà de tenir accés a productes d'higiene menstrual, també és la falta de disponibilitat d'aigua potable, sabó i altres elements necessaris per cuidar la higiene i per tant, la salut”¹⁵. D'entrada, la pobresa menstrual afecta a la vessant econòmica, pel fet de no tenir recursos econòmics suficients per poder comprar productes adequats pel cicle menstrual, però ara bé, si no ens quedem en la capa superficial i aprofundim més en la qüestió, la pobresa menstrual també afecta a la vessant jurídica respecte de la protecció dels drets de la dona. Per exemple, cuidar la salut de la dona a través de la salut pública, garantint-li l'accés a banys públics i concedint l'ús de productes d'higiene a banys públics com, per exemple, el sabó. Tanmateix, la falta de disponibilitat d'aigua potable als habitatges és un factor rellevant que afecta a la pobresa menstrual, és un dret que hauria d'estar garantit tenint en compte que “l'article 25.1 de la Declaració Universal de Drets Humans i l'article 11 del Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals reconeixen el dret universal a un habitatge amb el qualificatiu de digne i adequat”¹⁶.

Tal com manifesten Castro i Medialdea (2010)¹⁷:

La pobresa (ingressos menors al 60% de la mitjana d'ingressos) al 2007 afectava al 21% de les dones, i al 18% dels homes [...], i respecte de les llars unipersonals, també hi ha una major incidència de pobresa sobre les dones. La evolució de les taxes de risc de la pobresa (Institut Nacional d'Estadística) mostren una forta resistència a la reducció de la desigualtat de gènere.

És un fet que la pobresa econòmica afecta de major manera a les dones que als homes. La falta d'autonomia econòmica de moltes dones suposa haver de suportar moltes situacions i càrregues personals que en el cas de poder-se sostenir per elles mateixes no consentirien.

¹⁴ Centre Jove d'Atenció a les Sexualitats. 2021. *Equitat menstrual i contraceptiva*. [Consultat el dia 14 de febrer de 2022]. <https://centrejove.org/eqmenstrual/>

¹⁵ Marta Curiel. 2021. *Pobresa menstrual: cuando las mujeres tienen que elegir entre la alimentación y la higiene*. [Consultat el dia 14 de febrer de 2022]. <https://www.rtve.es/noticias/20210316/pobresa-menstrual-mujeres-elegir-alimentacion-higiene/2082483.shtml>

¹⁶ Habitatge Digne. 11 de gener de 2022. En *Wikipedia*. https://ca.wikipedia.org/wiki/Habitatge_digne

¹⁷ Castro, C., & Medialdea, B. (2010). La (des) igualdad de género en el sistema de impuestos y prestaciones de España. *Documentos de Trabajo (Fundación Carolina)*, pàg. 2.

Un altre assenyalador de la presència de la desigualtat de gènere en la nostra societat el trobem, segons Castro i Medialdea (2010), al mercat laboral en la diferència entre el salari que obté una dona i el que obté un home per a la realització del mateix tipus de treball, “al 2007 existia una diferència d’un 30% respecte del salari brut anual que perceben com a mitjana les dones i els homes”¹⁸. Tot i que avui en dia, les dones tenen una major presència al mercat laboral que fa uns anys, l’home té privilegis respecte la dona, “l’home pot centrar-se en la seva vida professional mentre que la dona ha de compaginar ambdós esferes (la professional i la personal), en la majoria dels casos, si n’ha de sacrificar una, normalment és el desenvolupament professional”¹⁹. Al respecte, la Organització No Governamental Banc Farmacèutic (s. d.) ha dut a terme càlculs econòmics del que podria suposar per una dona fèrtil el cost dels productes mensuals i ha exposat que, “una dona fèrtil ha de comptar amb una despesa aproximada d’uns 240 euros anuals en productes d’higiene menstrual, bàsicament compreses i tampons, que són de llarg els més usats; això implica més de 8.000 euros en tota la vida fèrtil” (citat per Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, 2021)²⁰. Les dones han de fer front a les despeses ocasionades pels productes d’higiene menstrual cada mes, però moltes no tenen ingressos suficients per fer front a aquest elevat cost. Per aquest motiu l’accés a aquests productes bàsics d’higiene no està a l’abast de totes les dones. Moltes d’elles decideixen invertir els diners que tenen en la compra de productes alimentaris que són necessaris per a tota la família, en comptes de comprar productes mensuals. Per tant, la realitat d’avui dia és que hi ha dones que han de decidir entre comprar menjar o comprar productes mensuals.

D’acord amb l’estudi de l’Institut d’Atenció Primària de Salut Jordi Gol i Gurina (en endavant, IDIAPJGol), “dues de cada deu dones a Espanya tenen dificultats econòmiques per comprar productes de la menstruació”²¹. L’IDIAPJGol ha coordinat el primer estudi sobre Equitat i Salut Menstrual a Espanya que, a dia d’avui, encara segueix recollint dades a través d’una enquesta a la seva web, oberta per a dones d’entre 18 a 55 anys. Aquest estudi té com a objectiu “identificar i comprendre la inequitat menstrual, així com les característiques de la salut menstrual de les dones a Espanya. Com a part de la inequitat menstrual s’han considerat factors de l’àmbit educatiu,

¹⁸ Castro, C., & Medialdea, B. (2010). La (des) igualdad de género en el sistema de impuestos y prestaciones de España. *Documentos de Trabajo (Fundación Carolina)*, pàg. 4.

¹⁹ Calvarro, J. M. D. (2017). La valoración del sistema fiscal desde el feminismo y la perspectiva de género. *Anuario de la Facultad de Derecho. Universidad de Extremadura*, pàg. 10.

²⁰ Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals. 2021. *2 de cada 10 dones han patit pobresa menstrual, segons un estudi*. [Consultat el dia 14 de febrer de 2022]. <https://www.ccma.cat/324/2-de-cada-10-dones-han-patit-pobresa-menstrual-segons-un-estudi/noticia/3098845/>

²¹ Institut d’Atenció Primària de Salut Jordi Gol i Gurina. (s. d.) *Estudi Equitat i Salut Menstrual*. [Consultat el dia 14 de febrer de 2022]. <https://www.idiapjgol.org/index.php/ca/actualitat/noticies/1395-estudi-equitat-i-salut-menstrual>

sanitari, polític, econòmic i sociocultural”²². Hi ha participat un total de 1.892 dones que tenen el cicle menstrual i s’han dividit els resultats en 3 blocs. El primer bloc correspon a l’“educació menstrual i la discriminació”²³:

El 12,6% de les enquestades no sabia què era la menstruació, i el 47% tenia informació parcial sobre la menstruació abans de la menarquia (primera menstruació). Els primers aprenentatges sobre la menstruació van ser per part de la família en el 69,5% dels casos, en centres educatius per al 40,4% i a través d’amistats en el 35,5% d’enquestades. El 41,5% de les participants s’ha sentit en algun moment discriminada o jutjada per tenir la menstruació.

El segon bloc de l’estudi fa referència a “l’accés a serveis de salut menstrual”²⁴:

Encara que els agradaria accedir a serveis de salut menstrual, el 20% de les participants no ha consultat a professionals sanitàries o altres professionals sobre la menstruació. D’altra banda, el 15,8% ha consultat medicina alternativa o complementària, aquesta dada pot ser un indicatiu que les institucions sanitàries no acaben de donar resposta a les demandes en relació al cicle menstrual. Respecte al dolor menstrual, el 7,9% considera “normal” que la menstruació vagi acompanyada de dolor intens, mentre que el 3,8% considera que no és necessari consultar a un professional de la salut pels dolors menstruals. Aquestes dades assenyalen un potencial normalitzat de patiment i d’altres alteracions menstruals, una de les barreres més significatives per detectar problemes de salut com l’endometriosis.

El tercer bloc analitza “l’ús de productes menstruals i la pobresa menstrual”²⁵:

El 74,6% de les enquestades utilitza productes menstruals no reutilitzables (compreses i tampons d’un sol ús), mentre que el 58,8% utilitza productes reutilitzables (copa menstrual, compreses de tela, calcetes menstruals). L’11,6% de les participants utilitza paper higiènic i el 4,3% bolquers com a productes menstruals. El 4,6% practica el sagnat lliure. L’ús de productes no dissenyats per a la gestió menstrual podria ser una de les conseqüències de la falta d’accessibilitat a productes menstruals. En relació al preu dels productes menstruals, el 71,4% de les participants considera que són massa cars. El 19,2% de les enquestades ha tingut algun tipus de dificultat econòmica per a comprar productes menstruals en algun moment de la seva vida. El 37,1% s’ha vist forçada a optar per productes menstruals més barats, per tenir dificultats econòmiques.

²² Institut d’Atenció Primària de Salut Jordi Gol i Gurina. (s. d.) *Estudi Equitat i Salut Menstrual*. [Consultat el dia 14 de febrer de 2022].

<https://www.idiapjgol.org/index.php/ca/actualitat/noticies/1395-estudi-equitat-i-salut-menstrual>

²³ Ídem.

²⁴ Ídem.

²⁵ Ídem.

D'altra banda, el 94,3% de les participants ha utilitzat productes mensuals més temps del recomanable al no haver pogut accedir a llocs adequats per a canviar-se de producte.

Tal com expressen els resultats de l'estudi d'IDIAPJGol, farem un resum de les dades més rellevants pel nostre tema d'investigació i anàlisi, és destacable que menys de la meitat de les dones enquestades varen obtenir educació menstrual als centres educatius, la majoria dels casos, en varen tenir coneixement a través de familiars o amistosats. Aquesta dada demostra que hi ha una manca de compromís dels serveis públics per instaurar l'educació menstrual a les escoles públiques. En particular, pel que fa a l'ús de productes mensuals, més del 70% de dones enquestades utilitzen productes mensuals no reutilitzables, aquesta situació fa visible que l'impacte mediambiental dels productes mensuals és elevat, tot i que hi ha una tendència a l'alça -sobretot entre la població més jove- a tenir una menstruació més conscient mediambientalment. Per concloure, quasi el 40% de les dones enquestades afirmen haver comprat productes mensuals més barats per haver tingut algun tipus de dificultat econòmica; i gairebé la totalitat de les participants en l'estudi asseguren haver utilitzat més temps del recomanable els productes mensuals, degut a no poder accedir a llocs adequats per a substituir-los; això demostra que la falta d'instal·lacions públiques és una realitat. És bàsic que hi pugui haver lavabos distribuïts al llarg de la via pública per garantir la salut de les dones com a salut pública.

Com esmenta Period Spain (2021), les conseqüències de la pobresa menstrual es poden dividir en tres grans nivells de la vida humana i aquests són: “el nivell físic, el nivell psicològic i el nivell social”²⁶:

Pel que fa al nivell físic, les conseqüències de no tenir suficients recursos per poder comprar productes mensuals són: infeccions urinàries, infeccions vaginals recurrents, infeccions en l'úter i les trompes, relacions sexuals doloroses i dificultat per quedar-se embarassada. Un altre punt és com afecta la pobresa menstrual a nivell psicològic, la dona pot incórrer en moments d'estrès, humiliació, ansietat, depressió, baixa autoestima i alteracions en el cicle menstrual. Finalment, el nivell social es veu afectat pel fet de viure en un país amb estructures socioeconòmiques i polítiques que segueixen perpetuant la desigualtat de gènere; aquesta situació té com a conseqüència seguir discriminant a la dona una i una altra vegada.

Convé ressaltar que la pobresa menstrual no sols afecta la salut física de les dones, els causa infeccions i altres patologies més greus, sinó que també, afecta a nivell psicològic, els provoca baixa autoestima i humiliació entre d'altres a causa de no tenir productes d'higiene bàsics que

²⁶ Period Spain. (2021, abril 30). [Post d'Instagram].
<https://www.instagram.com/p/COTG3mXglAY/>

haurien d'ésser fàcilment accessibles per part de qualsevol persona menstruante, per tal de poder desenvolupar la seva vida amb normalitat.

4. IMPACTE MEDIAMBIENTAL DELS PRODUCTES D'HIGIENE FEMENINA

Existeix una manca d'estudis en relació a l'impacte mediambiental dels productes d'higiene femenina. Això és perquè les empreses no tenen l'obligació de fer constar tots els components dels seus productes d'higiene menstrual en l'etiquetatge. Segons la Agència Catalana de Residus, “una dona utilitza de mitjana al llarg de la seva vida, 8.000 compreses o 6.000 tampons, això suposa uns 228 kilograms d'escombraries, als que s'han d'afegir els kilograms que generen l'ús de “*salvaslips*” i les compreses per pèrdues d'orina”²⁷. (Citat per Brenda B. Lennox, 2020).

En el mateix sentit, segons el recent estudi Nou període, realitzat per Rezero, un equip de professionals proactives treballen per fer realitat la societat residu zero: “a Europa cada any es consumeixen 49 bilions d'unitats de productes mensuals d'un sol ús, l'equivalent a 590 milions de tones de residus difícils de reciclar”²⁸. (Citat per Poblet, 2022). A Catalunya, gastem 750 milions d'unitats que es converteixen en 9.000 tones de CO₂ a l'any, l'equivalent al CO₂ que emetria un cotxe fent un parell de voltes completes a la Terra.

Hi ha diferents tipus de productes per recollir la sang menstrual, es poden dividir entre reutilitzables i no reutilitzables. Per una banda, els productes reutilitzables són les compreses i “*salvaslips*” de tela, la roba interior menstrual, esponges marines mensuals, aplicadors de tampons reutilitzables i la copa menstrual. Per altra banda, els productes no reutilitzables són les compreses i tampons tradicionals d'un sol ús.

A priori, sembla que els productes mensuals no reutilitzables, a priori semblen els que haurien de contaminar més el medi ambient, però no hem de perdre de vista que els productes reutilitzables, com per exemple, les compreses o “*salvaslips*” de tela i la roba interior menstrual s'han de rentar a mà abans de fer-los-hi un rentat a la rentadora. El rentat té un impacte molt important en la vida dels productes, pot afectar fins i tot més el medi ambient que els productes mensuals no reutilitzables perquè ocasiona que es consumeixi molta aigua i molta energia pel fet de haver-los-hi de fer dues rentades.

²⁷ Brenda B. Lennox. 2020. *Sexualidad ecológica: protege al planeta y a tu salud*. [Consultat el dia 21 de febrer de 2022]. <https://www.intimina.com/es/blog/sexualidad-ecologica-protege-al-planeta-y-a-tu-salud/>

²⁸ Montse Poblet. 2022. 40.000 copes mensuals gratuïtes per a totes les alumnes de 3r d'ESO. [Consultat el dia 23 de febrer de 2022]. <https://www.ccma.cat/catradio/catalunya-migdia/40000-copes-mensuals-gratuïtes-per-a-totes-les-alumnes-de-3r-deso/noticia/3144723/>

Quant a la copa menstrual, tenen una duració mitjana de 10 anys de vida útil i, quan aquesta finalitza, es destrueix sense afectar el medi ambient perquè s'incinera en les plantes de tractaments de residus. Segons Sánchez (2020)²⁹, en el seu anàlisi sobre la idoneïtat de la copa menstrual respecte dels productes no reutilitzables, ens posa en coneixement que quant al factor econòmic, la copa menstrual és el producte més recomanat:

Els tampons i compreses no reutilitzables costen uns vint cèntims per unitat, la copa menstrual costa entre deu i trenta euros per unitat; tenint en compte un any d'ús per una dona, el cost seria de quaranta-vuit euros en el cas de tampons i compreses, i d'un a tres euros per any en el cas de utilitzar la copa menstrual.

Els valors econòmics mencionats anteriorment són aproximats, ja que depenen de la quantitat de sagnat menstrual de la dona i de l'ús que se'n faci d'aquests productes, com per exemple, si es canvien més sovint o no, però tot i essent valors anàlegs als reals, es pot contrastar l'estalvi econòmic que es genera amb de l'ús de la copa menstrual en comparació amb els productes no reutilitzables.

Per una banda, és evident que una sola copa menstrual estalvia molts quilograms de compreses i tampons no reutilitzables. El fet que la copa menstrual, al final de la seva vida útil, s'incineri, és una gran avantatge de cares al medi ambient, perquè les plantes de tractaments de residus en fan una bona gestió de la deixalla. La silicona d'alta qualitat sol ser el component principal de les copes menstruals. Aquesta, quan s'incinera només desprèn "silici, diòxid de carboni i vapor d'aigua, a diferència, dels gasos tòxics que genera el plàstic que contenen els productes menstruals no reutilitzables"³⁰. D'altra banda, l'avaluació de l'impacte mediambiental dels productes de higiene menstrual comprova que la copa menstrual és el producte més recomanat de cares a l'impacte mediambiental³¹:

La copa menstrual podria considerar-se el producte menstrual més recomanat. Tot i que els hàbits d'ús de les usuàries de la copa menstrual afecten radicalment en el seu impacte mediambiental, s'ha comprovat que, a excepció de l'increment de la temperatura de l'aigua en el rentat de la

²⁹ Sánchez, P. (2020). *Evaluación ambiental y análisis de mejoras de productos de higiene menstrual*. [Treball de Fi de Grau, Universitat Politècnica de Madrid].

https://drive.google.com/file/d/17c7N4dvTIwwF3rI_JsBvV0PJYBOML5uL/view

³⁰ Blog sin plástico. 2019. [Consultat el dia 23 de febrer de 2022].

<https://blog.sinplastico.com/es-la-silicona-biodegradable-todas-tus-dudas-sobre-este-material-en-un-solo-post/>

³¹ Sánchez, P. (2020). *Evaluación ambiental y análisis de mejoras de productos de higiene menstrual*. [Treball de Fi de Grau, Universitat Politècnica de Madrid].

https://drive.google.com/file/d/17c7N4dvTIwwF3rI_JsBvV0PJYBOML5uL/view

copa, cap altre indicador afectaria a l'impacte mediambiental. I s'ha conclòs que dels resultats obtinguts en l'enquesta, respecte de l'ús òptim de la copa, les usuàries fan un ús del producte pròxim a l'òptim.

Doncs bé, encara que s'hagi conclòs que la copa menstrual sigui el producte més respectuós amb el medi ambient, l'ús que en fan les dones d'aquesta és rellevant. A mesura que s'incrementa la temperatura de l'aigua durant el rentat de la copa, s'afecta en major proporció el medi ambient.

5. LA “TAXA ROSA”

5.1. CONCEPTE I ORIGEN

Segons Sánchez (2020), la “taxa rosa” es pot definit com: “la tendència a que els productes comercialitzats específicament per a les dones, siguin més cars que els productes idèntics, comercialitzats per als homes”³². S'anomena “taxa rosa” perquè molts d'aquests productes comercialitzats específicament per a dones, són de color rosa. Aquest fet és degut a la desigualtat de gènere present en el mercat econòmic i del comerç, sobretot en campanyes de màrqueting.

Tal com expressa CYCLO (s. d.), “als anys 40 del segle XX, les empreses es varen donar compte que si venien joguets segmentats per gènere, venien molt més, sobretot en les famílies benestants”³³. Aquest fet va originar que es comencessin a vendre joguets separadament per colors, blau per a nens i rosa per a nenes, cap als anys 80 del segle passat. En tenir els joguets separats per colors a les botigues feia més fàcil aconseguir-ne les vendes, i els comerciants varen traslladar aquest fenomen al món adult. Llavors, es va començar a classificar els productes per a homes i per a dones als comerços, també associant-ho als respectius colors anteriorment mencionats.

Hi ha diversos factors que condicionen l'augment de preu dels productes destinats al públic femení. En primer lloc, perquè “s'estima que el 80% de les compres de tot el món les realitzen les dones”³⁴. Les marques s'aprofiten del fet que sigui el públic femení, generalment, el que s'encarregui de comprar. A causa d'això, les empreses augmenten els preus ja que donen per fet que la majoria de les compres les fan les dones, perquè la discriminació de gènere ve donada de moltes dècades enrere, està arrelada en el passat. Tradicionalment, els homes eren els qui treballaven fora de casa i les dones eren les que s'encarregaven de la llar i dels fills, per tant, eren

³² Impuesto Rosa. 16 de enero de 2022. En *Wikipedia*. https://en.wikipedia.org/wiki/Pink_tax

³³ CYCLO. (s. d.) *¿Qué es la tasa rosa y cómo afecta al precio de los productos femeninos?* [Consultat el dia 22 de febrer de 2022]. <https://ilovecyclo.com/blog/tasa-rosa-iva/>

³⁴ CYCLO. (s. d.) *¿Qué es la tasa rosa y cómo afecta al precio de los productos femeninos?* [Consultat el dia 22 de febrer de 2022]. <https://ilovecyclo.com/blog/tasa-rosa-iva/>

elles qui se n'ocupaven de les compres, tant de l'alimentació com d'altres productes. Avui en dia, encara segueix vigent aquesta distribució de les tasques a moltes llars del territori espanyol, i les marques se n'aprofiten. En segon lloc, relacionat amb el punt anterior, les fabricants dels productes tenen la creença que les dones estan disposades a pagar més o que el producte és de millor condició quan l'article va específicament destinat a elles. Per últim, un altre condicionant de pes és que el mercat del comerç sempre ha anat destinat a l'home. Els productes considerats originals són els dels homes, això fa que, els productes destinats al públic femení quedin en un segon pla, es considera que són la versió femenina del producte original, que és el dels homes, i com que les empreses han de fer una versió especial per a la dona, de fet només canvia el color, s'augmenta el preu.

5.2. IMPACTE DE LA “TAXA ROSA” EN SECTORS DE PRODUCTE I SERVEI

L'estudi realitzat per IMOP Insights (2019)³⁵, analitza com afecta la “taxa rosa” a la Comunitat Valenciana en funció de sectors de producte i sectors de servei. En total s'estudien onze sectors de productes i serveis.

Per una banda, l'anàlisi de sectors de producte es subdivideix en diversos apartats que són dietètica, higiene, perfums, esports, joguets i videojocs, telefonia i accessoris i productes per a bebès; i, per altra banda, l'anàlisi de sectors de servei es subdivideix en: perruqueries, centres de depilació, assegurances i tintoreries. Aquest estudi tan detallat és una investigació pionera a Espanya. La complexitat del mesurament de la taxa rosa recau en tres qüestions fonamentals: la primera és la dificultat causada pel nombre de productes que no es distribueix d'igual manera entre els diferents sectors, per això, és complicat realitzar generalitzacions; la segona és la dificultat causada per la similitud no perfecta entre les versions femenina i masculina d'un mateix producte; i la tercera, la dificultat deguda als contextos d'oferta de productes i preus canviants, per tant, “el moment d'acudir als establiments per a realitzar les comprovacions dels preus dels productes està sotmès a biaixos lògics del moment en què es realitzen”³⁶. En quasi tots els sectors de l'estudi, tant de productes com de servei, hi ha la presència d'una desigualtat econòmica

³⁵ IMOP Insights. Generalitat Valenciana. Conselleria d'Economia Sostenible, Sectors Productius, Comerç i Treball. (2019). *Estudi sobre l'impacte econòmic i social de l'anomenada: “taxa rosa” sobre la societat valenciana*.
<https://cindi.gva.es/documents/161328197/168862356/Estudi+sobre+1%27impacte+de+la+taxa+rosa/239c99f8-1c58-4538-a9b3-42a677c044c8>

³⁶ IMOP Insights. Generalitat Valenciana. Conselleria d'Economia Sostenible, Sectors Productius, Comerç i Treball. (2019). *Estudi sobre l'impacte econòmic i social de l'anomenada: “taxa rosa” sobre la societat valenciana*.
<https://cindi.gva.es/documents/161328197/168862356/Estudi+sobre+1%27impacte+de+la+taxa+rosa/239c99f8-1c58-4538-a9b3-42a677c044c8>

negativa cap a la dona, només s'ha pogut constatar en dos sectors de serveis que es perjudica més als homes que a les dones i aquests són els sectors de la depilació i de les assegurances.

A continuació, es comentaran resumidament els resultats obtinguts en l'estudi dut a terme per IMOP Insights (2019), de l'anàlisi de la "taxa rosa" per sectors de producte i de servei:

Per sectors de producte

Primer, al sector de la dietètica no s'han trobat versions de productes diferents per a homes i dones, perquè quasi tots eren unisex. Per tant, no es va poder realitzar un estudi sobre les diferències de preu entre versions.

Segon, per fer l'anàlisi comparativa de preus del sector de la higiene, s'ha subdividit en diferents categories, aquestes són les maquinetes d'afaitar, la crema facial i els desodorants. Per dur a terme aquesta anàlisi, s'ha tingut en compte les principals marques del sector i també marques blanques. En primer lloc, pel que respecte a les maquinetes d'afaitar s'observa que, un 85,2% presenten un preu diferent per a la seva versió masculina i femenina; en el 69,6% dels casos és aquesta última la més cara. Hem de tenir en compte que, "les maquinetes d'afaitar són un dels productes on es manifesta la "taxa rosa" de manera més evident" (IMOP Insights, 2019). En segon lloc, la crema facial presenta un 89,7% de diferència de preu entre productes d'home i de dona. Es conclou que les diferències de preu perjudiquen en un 45,4% més a les dones. Per últim, en el cas dels desodorants "quan s'observa en quin percentatge és més car aquest producte respecte de la versió de l'altre sexe, es determina que el producte femení ho és en major mesura"³⁷.

Tercer, respecte del sector dels perfums, tanmateix s'assenyala la diferència en detriment de la dona, quan la fragància femenina és més cara, ho és en un 33,5% més que la versió masculina, i en colònies *low cost* quan la fragància femenina és més cara, ho és en un 26,07%.

Quart, quant al sector dels esports es varen supervisar diferents categories de productes i es conclou que els xandalls són els que més aporten al percentatge de productes amb preus diferents, mentre que les sabatilles esportives són les que tenen un preu més similar per a les versions masculina i femenina. S'observa que la versió femenina respecte de la categoria de 'mateix producte' és un 66,7% més car.

³⁷ IMOP Insights. Generalitat Valenciana. Conselleria d'Economia Sostenible, Sectors Productius, Comerç i Treball. (2019). *Estudi sobre l'impacte econòmic i social de l'anomenada: "taxa rosa" sobre la societat valenciana*.
<https://cindi.gva.es/documents/161328197/168862356/Estudi+sobre+1%27impacte+de+la+taxa+rosa/239c99f8-1c58-4538-a9b3-42a677c044c8>

Cinquè, respecte dels joguets i videojocs, quan les versions tenen un preu diferent ho són en un 75% més cars els productes femenins, no obstant això, quan la versió de l'home és la més cara, ho és en major grau que el de les dones.

Sisè, pel que fa a la telefonia i els accessoris, es va descobrir que els productes femenins sempre eren més cars que les versions masculines. No es va localitzar cap versió masculina amb preu superior al femení. Van ser, sobretot, els auriculars i les carcasses de mòbil els principals productes que mostren aquest desajust.

Per acabar, la secció per a productes de bebès és la que menys “taxa rosa” declara, perquè en un 90% dels casos els productes amb versions femenina i masculina tenen un preu idèntic.

Per sectors de servei

D'entrada, pel que fa al sector de perruqueries, es varen analitzar un total de 30 serveis en cada establiment visitat i es conclou que en el 70% dels casos existeix un preu diferent entre els serveis home i dona, i dels casos en què els serveis tenen un preu diferent, el més car és el de les dones amb un increment del 100%.

En segon lloc, en el sector de la depilació el 60% dels casos existeix un preu diferent entre dona i home; i a més, es determina que el 90% dels casos són els serveis cap al públic masculí els més cars. En tercer lloc, en el sector de les assegurances, el 73,3% dels productes tenen un preu igual tant per a home com per a dona, en canvi, quan aquestes tenen un biaix de preu, sol ser en les assegurances de vida, el 100% dels casos és el públic masculí qui se'n veu afectat.

En darrer lloc, pel que fa al sector de servei de tintoreries, és el que menys afecta a la “taxa rosa”. Es conclou que en quasi un 100% el preu no varia respecte d'un sexe o de l'altre.

L'estudi conclou que:

La taxa rosa afecta a una proporció considerable de molts sectors de productes (55% de productes amb preu diferent perjudiquen a les dones) i que la diferència de preu quan el producte femení és el més car també aporta xifres rellevants 35,4% de diferència en el preu més car respecte al masculí. No obstant això, la “taxa rosa” ha de ser contextualitzada en funció dels diferents sectors de productes i serveis, ja que la seua presència és molt variable. [...]. Les persones responsables dels establiments suggereixen que es pot deure al fet que el mercat considera que l'univers del consum femení demanda o atorga un major valor a detalls més elaborats o sofisticats en les versions dedicades a elles, la qual cosa incrementa el preu. El sector on s'han identificat més productes amb versions femenines i masculines diferenciades és el sector de la higiene (27,4%

de tota la mostra). [...]. Mesurant la “taxa rosa” es percep que realment els canvis no són rellevants respecte a les mitjanes globals en funció de la ubicació de l’estudi, tot i que les mitjanes de preu són sempre superiors en les capitals, tant per a les versions masculines com en les femenines.

Un cop analitzats els resultats de l’estudi sobre l’impacte de la “taxa rosa” en diferents sectors es pot constatar que la majoria de productes i serveis que ens trobem al mercat, estan afectats per la “taxa rosa” en detriment de les dones. No obstant això, només en els sectors de la depilació i les assegurances el preu per al públic masculí és més car.

La diferenciació de preus que perjudica al públic femení causa discriminació de gènere a les consumidores. Les empreses estan obligades segons l’article 3 de la Llei Orgànica per la igualtat efectiva de dones i homes al “compliment del principi de la igualtat de tracte entre dones i homes que suposa l’absència de tota discriminació, directa o indirecta, per raó de sexe”³⁸.

Segons l’estudi realitzat per FACUA (2018)³⁹, “les maquinetes d’afaitar dirigides al públic femení podien costar fins a un 171% més cares que, les d’idèntiques característiques comercialitzades per a homes”. Aquesta associació⁴⁰ considera que alguns supermercats com per exemple: Carrefour, Dia o Lidl, podien haver concorregut en publicitat enganyosa perquè venien a un preu molt superior les maquinetes d’afaitar per a dones, d’idèntiques característiques que les comercialitzades per a homes; l’única diferència que presentaven les de les dones és que tenien color rosa i que utilitzaven paraules en l’empaquetat com per exemple, Women, Lady o Miss.

L’article 5 de la Llei de Competència Deslleial ens diu que: “es considera publicitat enganyosa qualsevol conducta que contingui informació falsa, o informació que, tot i ser veraç, pel seu contingut o presentació indueixi o pugui induir a error als destinataris, sent susceptible d’alterar-ne el comportament econòmic”⁴¹. S’ha de tenir en compte que, els supermercats mencionats, sí que es poden incloure dins la conducta típica de l’article 5, perquè indueixen a error a les destinatàries, dones consumidores de les maquinetes d’afaitar, que assumeixen un plus econòmic,

³⁸ Espanya. Ley Orgánica 3/2007, de 22 de marzo, para la igualdad efectiva de mujeres y hombres. (BOE [en línea] núm. 71, 23/03/2007. <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2007-6115> [Consultat el dia 1 de març de 2022].

³⁹ FACUA (2018). *FACUA pide multas para Carrefour, Dia y Lidl por su “tasa rosa” fraudulenta en maquinillas de afeitarse*. [Consultat el dia 28 de febrer de 2022]. <https://www.facua.org/es/noticia.php?Id=12798>

⁴⁰ FACUA és una Organització No Governamental, sense ànim de lucre, que va néixer a l’any 1981 i està dedicada a la defensa dels drets dels consumidors.

⁴¹ Espanya. Ley 3/1991, de 10 de enero, de Competencia Desleal. (BOE [en línea] núm. 10, de 11/01/1991. <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1991-628> [Consultat el dia 1 de març de 2022]

pel fet de creure que hi ha algun component extra o millor en les versions destinades exclusivament per a elles quan, en realitat, són una còpia idèntica de la versió masculina, només canvia el color i l'empaquetatge.

CAPÍTOL II. MARC JURÍDIC-TRIBUTARI: FISCALITAT I GÈNERE EN L'IVA ESPANYOL

Abans d'entrar a parlar sobre com afecta l'impost sobre el valor afegit (en endavant, IVA) davant els productes d'higiene femenina, cal conèixer quina és la regulació de l'IVA a l'Estat espanyol i a la Unió Europea. Per una banda, la normativa europea de l'IVA és a la Directiva 2006/112/CE del Consell, de 28 de novembre de 2006, relativa al sistema comú de l'impost sobre el valor afegit. La present Directiva dona marge als Estats per poder regular els tipus de gravamen, amb un cert interval de maniobra, és a dir, dintre d'uns mínims i uns màxims. Per altra banda, la normativa interna que regeix en l'IVA és a la Llei 37/1992, de 28 de desembre, de l'impost sobre el valor afegit (en endavant, LIVA) i el Reglament d'aplicació es va aprovar pel Reial Decret 1624/1992, de 29 de desembre, pel que s'aprova el Reglament de l'impost sobre el valor afegit (en endavant, RIVA).

1. NOCIÓ D'IVA

L'IVA és l'impost general sobre el consum, grava totes les operacions del tràfic mercantil. Aquestes operacions són en primer lloc, les entregues de béns i prestacions de serveis efectuades per empresaris o professionals; en segon lloc, les adquisicions intracomunitàries de béns; i per últim, les importacions de béns. L'IVA grava a l'adquirent, que és el consumidor, mitjançant la transferència de la quota per part de l'empresari o professional que és el transmissor. Aquest últim, és el subjecte passiu de l'impost, ja que és qui realitza les liquidacions periòdiques. Per tant, qui suporta l'impost és el consumidor, encara que siguin els empresaris o professionals els qui ingressen la quota.

El territori d'aplicació de l'IVA és la Península i les Balears. No estan sotmeses a gravamen les operacions que es realitzin a Canàries, Ceuta, Melilla i a l'estranger. A les Canàries s'aplica un impost similar que es diu Impost General Indirecte Canari (IGIC). S'ha d'assenyalar que l'IVA està cedit parcialment a les Comunitats Autònomes (en endavant, CCAA). Aquesta cessió és, des de l'any 2009, del 50% de l'import de recaptació i no inclou, ni la potestat normativa, ni la de gestió; aquestes dues potestats les disposa l'Estat.

A continuació, s'exposaran resumidament les característiques principals d'aquest impost. En primer lloc, hem de tenir present que l'IVA és un impost indirecte. El fet que un impost sigui indirecte, tal com diu Sainz de Bujanda, implica que "la norma tributaria concedeix al subjecte passiu d'un impost facultats per obtenir d'una altra persona, que no forma part del cercle d'obligats tributaris, el reemborsament de l'impost satisfet per aquella"⁴². (Citat per Martín, J., Lozano, C., Tejerizo, J.M., 2020). En altres paraules, en els impostos indirectes, les càrregues impositives s'obtenen de ciutadans diferents dels que el legislador exigeix el pagament. Per exemple, en el cas dels productes d'higiene menstrual, l'impost el paga qui fabrica o importa el paquet de tampons, però el legislador a qui vol fer pagar és a qui consumeix els productes; per això, quan la consumidora compra un paquet de tampons el qui suporta l'IVA és aquesta, i no pas l'empresa fabricant del producte. En segon lloc, és un impost real i objectiu, el seu fet imposable es determina sense tenir cap referència d'algun subjecte en concret, és a dir, no importa qui realitza el fet imposable, el que importa és el fet, l'aspecte material. Dit d'altra manera, es determina sense tenir en compte les circumstàncies personals de l'obligat tributari. En tercer lloc, és un impost proporcional, es dona quan el percentatge que s'ha de pagar és sempre fix, independentment de quina sigui la base imposable a liquidar. Per exemple, si un producte té un IVA del 10% i el seu preu són 100 euros, es pagaran 10 euros d'IVA, si aquest mateix producte té un cost de 200 euros, s'hauran de pagar 20 euros d'IVA, i així successivament. En últim terme, l'IVA és un impost instantani. Segons Martín, J., Lozano, C., Tejerizo, J.M., (2020), els impostos instantanis són aquells que "el seu supòsit de fet s'escgota per la seva pròpia naturalesa, en un determinat període de temps. No vol dir que la seva duració hagi de ser fugaç, sinó que n'hi ha prou en què no s'allargui indefinidament"⁴³. En aquest punt hem d'assenyalar que, tot i que l'IVA és un impost instantani, és de liquidació periòdica, això significa que es realitzen liquidacions cada trimestre natural, és a dir, quatre cops a l'any.

2. EVOLUCIÓ I ANÀLISI DELS DIFERENTS TIPUS DE GRAVAMEN

Per poder entendre l'evolució que ha tingut l'IVA al sistema impositiu espanyol, primer hem de fer una breu referència als dos models de finançament que tenen les CCAA, aquests són el règim comú i el règim foral. Per una banda, dins el règim comú, Canàries gaudeix d'un règim econòmic i fiscal especial arrel de condicions històriques i geogràfiques, que s'ha codificat analitzant les disposicions de la Unió Europea (en endavant, UE) sobre territoris ultraperifèrics. Ceuta i Melilla, són dues ciutats que contribueixen al finançament autonòmic en consonància amb els seus estatuts

⁴² Martín Queralt, J., Lozano Serrano, C., Tejerizo López, J.M. (2020). *Derecho tributario*. (25ena ed.). Thomson Reuters Aranzadi, pàg. 44.

⁴³ Martín Queralt, J., Lozano Serrano, C., Tejerizo López, J.M. (2020). *Derecho tributario*. (25ena ed.). Thomson Reuters Aranzadi, pàg. 43.

d'autonomia i també del règim de finançament de les hisendes locals. Addicionalment, compten amb un règim de fiscalitat indirecta especial, caracteritzat perquè, al seu terme, s'aplica l'Impost sobre la producció, els serveis i la importació, enlloc de l'IVA. Per altra banda, el règim foral és propi del País Basc i Navarra. Aquests territoris tenen potestat per mantenir, establir i regular el seu règim tributari. Aquests, a efectes de l'IVA, queden inclosos dins del regne d'Espanya.

Pel que fa a l'anàlisi de l'evolució històrica de l'IVA en territori espanyol, tal com expressa Gómez (2011)⁴⁴, ens hem de remuntar a l'1 de gener de 1986, amb l'ingrés de l'Estat Espanyol a la Comunitat Econòmica Europea (en endavant, CEE). Fins a aquell moment, la figura impositiva indirecta que regia era l'Impost General sobre el Tràfic d'Empreses. Des d'aleshores, va començar a materialitzar-se l'IVA. A Espanya, la regulació es va fixar a través de la Llei 30/1985 de 2 d'agost. La seva evolució es recull al quadre 1. Originàriament, es va optar per un sistema de tres tipus de gravamen: en primer lloc, el tipus reduït del 6%, aplicable en productes de primera necessitat, com per exemple, aliments o medicaments; en segon lloc, el tipus general del 12%, aplicable a aquells béns que no els fos d'aplicació el tipus reduït; i per últim, el tipus incrementat del 33%, aplicable als béns considerats de luxe. L'IVA a Espanya va començar amb uns tipus impositius més baixos que a la resta de territori europeu, perquè començar a pagar un nou impost no resultés una càrrega molt severa per al contribuent. En aquest moment històric, encara no existia el tipus superreduït. A l'any 1993, a causa del procés d'harmonització de l'impost dins la UE, va desaparèixer el tipus incrementat, i es va crear l'Impost Especial sobre determinats mitjans de Transport. Tanmateix, el tipus general es va incrementar en un 3% i es va elevar fins al 15%, i també es va començar a aplicar el tipus superreduït del 3% per als béns de primera necessitat. La pèrdua que va ocasionar el fet d'eliminar el tipus incrementat es va poder compensar amb l'increment d'un 3% al tipus general. Des de gener de 1995 fins l'any 2009, els tres tipus impositius es varen incrementar en un punt percentual respecte dels vigents anteriors, és a dir, el tipus superreduït era del 4%, el tipus reduït del 7% i el tipus general del 16%. L'any 2011, el tipus superreduït va seguir sent del 4%, el reduït era d'un 8% i el general es va incrementar en dos punts percentuals fins arribar al 18%. Aquests increments van ser justificats a l'Exposició de Motius de la Llei General de Pressupostos de l'Estat de l'any 2010, com a intent de reduir el dèficit públic per garantir la sostenibilitat de les finances públiques espanyoles, a mitjà i a llarg termini. Per últim, la sexta modificació d'aquest tribut i la que regeix actualment els tipus de gravamen de l'IVA, va ser concordada pel Govern. L'entrada en vigor, va tenir lloc el dia 1 de setembre de 2012. Aquesta reforma va deixar estable el tipus superreduït al 4%, però va

⁴⁴ Gómez, F. M. (2011). Análisis de 25 años de funcionamiento del Impuesto sobre el Valor Añadido. *eXtoikos*, (3), pàg. 1.

incrementar el tipus reduït i el general que van quedar establerts com a 10% i 21%, respectivament.

Quadre 1. Evolució dels tipus impositius de l'IVA a l'Estat Espanyol (1986-2022).

Any	Tipus superreduït	Tipus reduït	Tipus general	Tipus incrementat
1986-1991	-	6%	12%	33%
1992	-	6%	13%-15%	28%
1993-1994	3%	6%	15%	-
1995-2009	4%	7%	16%	-
2011	4%	8%	18%	-
Des de 1/09/2012	4%	10%	21%	-

Font: Elaboració pròpia amb les modificacions dels tipus des de 1986 fins a 2022.

Al Títol VII de la LIVA, concretament als articles 90 i 91⁴⁵, s'hi presenten els diferents tipus de gravamen que regeixen actualment, en total són tres. El primer és el tipus general del 21%. Aquest tipus és el que s'aplica predeterminat quan no esdevé aplicable cap dels altres dos tipus. El segon és el tipus reduït, és del 10%. Generalment, aquest tipus de gravamen s'aplica a entregues de bens i prestacions de serveis, per exemple, és el tipus de gravamen que s'aplica als productes farmacèutics, serveis d'hostaleria i restaurants, serveis de transport de viatgers i els seus equipatges, entre d'altres. Per últim, el tercer tipus de gravamen és el superreduït, del 4%. Aquest últim tipus, s'aplica a articles de primera necessitat com per exemple, el pa, la llet, les verdures, llibres, serveis de teleassistència, entre d'altres.

3. IVA APLICABLE EN PRODUCTES D'HIGIENE FEMENINA I COMPARACIÓ DE GRAVAMEN AMB ALTRES BÉNS O SERVEIS

Els productes d'higiene femenina estan regulats a la LIVA, concretament a l'article 91, apartat primer, punt sisè, lletra b. El mencionat article, fa referència, als tipus de gravamen reduïts. Aquest article, ens diu que s'aplicarà el tipus de gravamen del 10% a les entregues de béns que s'indiquen. Al·lusiu al nostre anàlisi, aquest percentatge és el que s'aplica a les compreses, tampons i "salvaslips". S'ha d'assenyalar que les copes mensuals, tot i que al tenor literal del

⁴⁵ Espanya. Llei 37/1992, de 28 de desembre, de l'impost sobre el valor afegit. (BOE [en línia] núm. 312, de 29/12/1992). [Consultat el dia 9 de març de 2022] <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1992-28740&p=20211229&tn=1>.

text legal no s'inclouen, també estan gravades amb un 10%. En aquest punt hem de fer una observació i és que també tenen un 10% d'IVA els següents serveis: els serveis de transport de viatgers i els seus equipatges, l'hostaleria, els campaments i balnearis, els espectacles esportius de caràcter amateur, entre d'altres.

Tot seguit, val la pena remarcar, quins són els productes que es consideren de primera necessitat al text legal de LIVA gravats amb un 4%, aquests són: els medicaments, el pa, la farina, els ous, els formatges, les verdures, la Viagra, els llibres, diaris i revistes, entre d'altres. Com podem veure els productes mensuals no estan inclosos dins dels productes que es consideren de primera necessitat, però per exemple el medicament usat per tractar la disfunció erèctil sí que es considera producte de primera necessitat i hem de tenir en compte que aquest, tan sols afecta a una part de la població. A continuació, cal analitzar què s'entén per producte de primera necessitat, així doncs, segons la Reial Acadèmia Espanyola (s. d.), els productes de primera necessitat són aquells que “són indispensables per al sosteniment de la vida de les persones”⁴⁶. Per tant, el que es considera producte de primera necessitat també és discutible des de la perspectiva de gènere. Tenir la menstruació no és una elecció, els productes d'higiene menstrual són indispensables per al sosteniment de la vida de la dona, són una despesa econòmica obligada de totes les dones mes rere mes. Doncs és evident que aplicar l'IVA a productes d'higiene menstrual, implica que aquest gravamen només afecta a les dones com a grup social. A més a més, com ja hem explicat, els productes d'higiene menstrual són una despesa necessària per evitar les conseqüències físiques, psicològiques i socials de la pobresa menstrual que vàrem analitzar en profunditat en els anteriors apartats del present treball, en definitiva, són productes de salut pública.

Com assenyalen Vilalta, M., & Vallejo, M. P. R. (2020)⁴⁷, tal com dicta la Resolució del Parlament Europeu de 15 de gener de 2019, s'ha incorporat un Informe d'Impacte de Gènere al Projecte de Pressupostos Generals de l'Estat. En aquest sentit, la Resolució del Parlament Europeu, de 15 de gener de 2019, sobre igualtat de gènere i polítiques fiscals a la Unió⁴⁸, ens expressa que els Estats membres han d'introduir mesures relatives als impostos indirectes, entre d'altres. Explícitament, aquest fet s'assenyala als punts 19 i 20 de la present Resolució. A mode de resum, en primer lloc, s'observa que l'IVA exerceix un biaix de gènere, degut a les pautes de consum de les dones que difereixen dels homes, tal com hem explicat anteriorment a l'apartat de

⁴⁶ RAE. Real Academia Española. (s. d.). *Producto de primera necesidad*.

<https://dpej.rae.es/lema/producto-de-primera-necesidad> [Consultat el dia 15 de març de 2022].

⁴⁷ Vilalta, M., & Vallejo, M. P. R. (2020). La fiscalidad y el género: una relación tan necesaria como perentoria. *Education and law review*, ISSN 2013-584X, núm. 21, pàg. 6.

⁴⁸ DOUE. Resolució del Parlament Europeu, de 15 de gener de 2019, sobre igualtat de gènere i polítiques fiscals a la Unió Europea (2018/2095 (INI)). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019IP0014&from=NL>

la “taxa rosa” sobre els factors que condicionen l’augment de preu dels productes destinats al públic femení. Aquest fenomen, unit als ingressos inferiors de les dones, comporta que aquestes hagin de suportar una major càrrega de l’IVA. En segon lloc, es considera que la pobresa menstrual és una qüestió present a la Unió. En tercer lloc, el Parlament Europeu lamenta que els productes d’higiene femenina no es considerin encara productes bàsics en tots els Estats Membres (en endavant, EEMM) de la Unió. En quart lloc, demana als EEMM que eliminin els impostos a tampons, és a dir, la coneguda com a “taxa rosa”, aprofitant la flexibilitat introduïda en la Directiva de l’IVA, aplicant exempcions o un tipus d’IVA del 0% a aquests béns bàsics essencials, és a dir, el Parlament Europeu reconeix que els productes d’higiene femenina són béns bàsics essencials per al sosteniment de la vida de les dones. En cinquè lloc, es reconeix que una reducció del preu degut a una exempció de l’IVA en aquests productes, suposaria un benefici incommensurable per a les dones joves i anima als EEMM a oferir productes d’higiene menstrual en determinats espais públics com, per exemple, escoles, universitats i refugis per a persones sense sostre. Tot això, amb l’objectiu d’eradicar completament la pobresa menstrual.

En relació als tipus de gravamen dels productes d’higiene menstrual, hem de fer una breu menció i comparació amb certs productes i serveis que estan exempts al text legal de LIVA. Les exempcions es troben regulades al Títol II de la mencionada llei, concretament ens fixarem en l’article 20, corresponent a les exempcions en operacions interiors d’entregues de béns i prestacions de serveis. Doncs bé, les exempcions són un privilegi que exclouen del pagament d’un impost on el subjecte passiu sí que realitza el fet imposable i que, sense aquesta exempció legal, hauria de pagar l’impost. Algunes de les exempcions regulades en LIVA són la protecció a la infància i la joventut, les classes a títol particular prestades per persones físiques sobre matèries incloses en els plans d’estudis de qualsevol dels nivell i graus del sistema educatiu, excepte les que sigui necessari donar-se d’alta a les tarifes empresarials o artístiques de l’Impost sobre Activitats Econòmiques, les loteries, apostes i jocs organitzats per la Societat Estatal de Loteries i Apostes de l’Estat i la Organització Nacional de Cecs i pels organismes corresponents de les CCAA, entre d’altres. S’ha d’assenyalar el contrast que ens ofereix la legislació, pel fet que les loteries i jocs d’atzar gaudeixen d’exempció, tot i sent activitats que poden crear addicció degut a l’adrenalina que ofereix el joc i a l’augment de portals de joc a Internet, on els joves ho tenen de més fàcil accés; i, en canvi, productes bàsics i essencials per a la salut pública com els productes menstruals no estan exempts sinó que se’ls aplica el tipus de gravamen del 10%.

Recentment, degut a la crisi sanitària que ha causat la malaltia Covid-19, podem analitzar quin ha estat l’IVA corresponent als productes d’higiene sanitaris més utilitzats a hores d’ara. La Covid-19 és una malaltia que ha afectat arreu del món, és una pandèmia pel virus anomenat amb

l'acrònim: SARS-CoV-2. Respecte d'això, tal com expressa Pinar (2021)⁴⁹, per una banda les mascaretes quirúrgiques es consideren productes de primera necessitat a Espanya, per això se'ls aplica l'IVA superreduït del 4% fins a juny de 2022. Per altra banda, les mascaretes FFP2, que es consideren de major protecció, no s'assenyalen com a productes de primera necessitat, ja que, se'ls aplica l'IVA del 21%. I pel que fa als tests d'antígens, el Govern els manté exempts d'IVA, també fins a juny de 2022, tal com succeeix en productes sanitaris importats que des del mes de novembre de l'any 2020 gaudeixen d'exempció; aquests són per exemple els guants, les bates i els termòmetres. Doncs bé, hem de remarcar que, actualment, les mascaretes quirúrgiques i els tests d'antígens tenen un IVA més baix que els productes d'higiene menstrual actualment. És una realitat que tant les mascaretes per protegir-nos de la Covid-19 com els productes menstruals són una despesa obligada, ben mirat no s'escull el fet de voler comprar aquests productes sinó que, el cicle de la vida comporta haver d'utilitzar obligatòriament aquests béns. Tot i que són de consum obligatori, avui en dia, segueix havent-hi en aquests productes una desviació econòmica a la legislació que comporta que, hi hagi discriminació envers un col·lectiu concret, el de les dones.

4. L'IMPOST SOBRE EL VALOR AFEGIT, HARMONITZAT A LA UNIÓ EUROPEA

L'IVA és un impost harmonitzat dins la Unió Europea, això significa que tots els Estats Membres (en endavant, EEMM) han d'adaptar la seva normativa a la Directiva 2006/112/CE del Consell, de 28 de novembre de 2006, relativa al sistema comú de l'impost sobre el valor afegit (en endavant, Directiva d'IVA); i a la resta de normes comunitàries de desenvolupament.

Les Directives són una de les eines jurídiques de Dret Derivat. El Dret Derivat és el conjunt de lleis o normes dictades per les institucions i/o organismes de la Unió Europea, en l'exercici de les seves facultats, i la validesa de les quals, depèn de la seva compatibilitat amb el dret primari. Les Directives serveixen per dur a terme les polítiques de la Unió Europea, es tracta d'un instrument flexible que es fa servir principalment com a mitjà per harmonitzar les legislacions nacionals. La Directiva té abast general, per als EEMM és un acte obligatori i vinculant, pel que fa als resultats a obtenir. En aquest punt, hem de comentar que a diferència dels Reglaments, les Directives no s'apliquen directament, sinó que és necessària la transposició que fan els EEMM en una llei o norma, per tal d'obligar els particulars. Les Directives van dirigides als EEMM, en canvi, la llei que transposa la Directiva va dirigida als particulars. En conseqüència, la llei que transposi la Directiva sí que serà aplicable als particulars.

⁴⁹ Clara Pinar. 2021. El Gobierno prorroga el IVA reducido a las mascarillas higiénicas y el 0% a los antígenos, pero mantiene el 21% a FFP2. [Consultat el dia 21 de març de 2022]. <https://www.20minutos.es/noticia/4930783/0/gobierno-mantiene-iva-reducido-mascarillas-higienicas-0-antigenos-mantiene-21-ffp2/>

En el nostre cas, la llei que transposa la present Directiva és LIVA. La norma nacional s'ha d'ajustar als objectius establerts per la Directiva, i la transposició s'ha de produir en el termini establert quan s'adopta la Directiva -normalment són dos anys-. La Directiva només entra en vigor una vegada ha estat transposada. Quan un país no transposa una Directiva, la Comissió pot incoar un procediment d'infracció i instruir un procediment contra el país davant el Tribunal de Justícia de la Unió Europea (en endavant, TJUE). Els particulars queden protegits davant la incorrecta transposició de les Directives per part dels EEMM. El TJUE considera que una Directiva que no hagi estat transposada pot tenir certs efectes directes en tres casos: en primer lloc, quan la transposició a la legislació nacional no s'hagi produït o s'hagi produït incorrectament; en segon lloc, quan les disposicions de la directiva siguin incondicionals i suficientment clares i precises; i per últim, quan les disposicions de la Directiva atribueixin drets als particulars. Quan es compleixin aquestes tres condicions, els particulars podran al·legar la Directiva davant els tribunals contra un EEMM, però un particular no podrà al·legar contra un altre l'efecte directe d'una Directiva que no ha estat transposada. El TJUE concedeix als particulars la possibilitat d'obtenir, en determinades ocasions, una compensació per la transposició incorrecta o amb retard d'una Directiva. Així ho expressa el TJUE a les sentències següents: a la Sentència de l'assumpte C-91/92⁵⁰, i a la Sentència dels assumptes acumulats C-6/90 i C-9/9⁵¹.

La mencionada Directiva dona marge als Estats per poder regular els tipus de gravamen amb una certa forquilla de moviment, és a dir, dins uns mínims i uns màxims que tot seguit detallarem. Però primer, hem de fer una breu referència a la territorialitat del present impost en les operacions intracomunitàries de règim específic. Així doncs, segons el punt quart, apartat segon de l'exposició de motius de la llei de l'IVA⁵², pels intercanvis de béns entre dos punts del territori comunitari, s'exigeix determinar amb precisió el territori d'aplicabilitat de l'impost. Quant al territori nacional espanyol, tot i que Canàries s'integri dins la Unió Duanera, s'ha d'assenyalar que les illes Canàries, Ceuta i Melilla estan excloses de l'àmbit d'aplicació del sistema harmonitzat de l'IVA. Aquestes zones a efectes de l'IVA tindran la consideració de tercers països. Pel que fa als llinars de tipus de gravamen mínims i màxims, actualment els trobem regulats al Títol VIII de la Directiva d'IVA, al capítol segon sobre l'estructura i nivells dels tipus, dins la secció primera als articles 96 i 97, on s'estableix que els EEMM “aplicaran un tipus impositiu

⁵⁰ Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de l'assumpte C-91/92 Paola Faccini Dori contra Recreb SRL, de 14 de juliol, de 1994.

⁵¹ Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea dels assumptes acumulats C-6/90 i C-9/9, Francovich i Bonifaci, de 19 de novembre de 1991.

⁵² Espanya. Llei 37/1992, de 28 de desembre, de l'impost sobre el valor afegit. (BOE [en línia] núm. 312, de 29/12/1992). [Consultat el dia 9 de març de 2022].
<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1992-28740&p=20211229&tn=1>.

normal d'IVA, fixat per cada EEMM en un percentatge de la base imposable que serà el mateix, tant per les entregues de béns com per les prestacions de serveis. El tipus normal no serà inferior al 15%”⁵³. Doncs bé, com ja hem vist en apartats anteriors, el tipus general que s’aplica a l’Estat espanyol és del 21%. Segueix així la normativa comunitària que ens diu que el tipus general no pot ser inferior al 15%. A la secció segona del mateix capítol, es regulen els tipus reduïts. A l’article 98 s’estableix que els EEMM podran aplicar un o dos tipus reduïts. En el cas de l’Estat espanyol, s’apliquen dos tipus reduïts que són: el tipus reduït del 10% i el superreduït del 4%. Seguint l’article 98 de la Directiva d’IVA, també es legisla que els tipus reduïts s’aplicaran només a les entregues de béns i a les prestacions de serveis de les categories que figuren a l’annex III. Si ens fixem en el que expressa l’annex III, justament en l’apartat tercer, s’hi afirma que els productes d’higiene femenina podran estar subjectes als tipus reduïts de l’IVA. Si continuem amb l’anàlisi de la Directiva d’IVA, podem observar que, concretament l’article 99 contempla que els tipus reduïts seran fixats com un percentatge de la base imposable que no pot ser inferior al 5%.

En aquest sentit, el Consell de la Unió Europea⁵⁴, a l’any 2018, va fer una proposta d’actualització de les normes de la Unió Europea sobre els tipus de l’IVA. Aquestes noves normes volen evidenciar les necessitats actuals dels EEMM, amb l’objectiu de garantir la igualtat d’aquests però també una més gran flexibilitat per aplicar els tipus d’IVA reduïts o les exempcions. Conseqüentment, el Consell de la Unió Europea⁵⁵ a l’any 2021, va publicar el text de l’orientació general sobre el projecte de la Directiva del Consell, per la qual es modifica la Directiva d’IVA. Precisament, expressa els canvis sobre els tipus de gravamen. Si analitzem el “*considerant*” tercer, ens diu que tots els EEMM han de rebre el mateix tracte. Per aconseguir la igualtat, s’ha de donar el permís a tots els EEMM que apliquin als béns i serveis admissibles -dins dels límits establerts- un màxim de 2 tipus reduïts de com a mínim el 5% i, a més a més, un tipus reduït inferior al mínim del 5% i una exempció amb dret a deducció de l’IVA suportat. En el mateix sentit, el “*considerant*” quart, estableix que els EEMM tenen la llibertat per aplicar tipus reduïts

⁵³ Directiva 2006/112/CE del Consell, de 28 de novembre de 2006, relativa al sistema comú de l’impost sobre el valor afegit. (DOUE [en línia] núm. 347, de 11 de desembre de 2006, pàgines 1 a 118 (118 pàgs.). [Consultat el dia 28 de març de 2022].

<https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=DOUE-L-2006-82505>

⁵⁴ Consell de la Unió Europea. Brussel·les, 19 de gener de 2018. *Proposta de Directiva del Consell per la qual es modifica la Directiva 2006/112/CE pel que fa als tipus de l’impost sobre el valor afegit*. Número de document: COM(2018) 20 final. [Consultat el dia 2 d’abril de 2022]. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5335-2018-INIT/es/pdf>

⁵⁵ Consell de la Unió Europea. Brussel·les, 7 de desembre de 2021. *Orientació general sobre el projecte de Directiva del Consell per la qual es modifica la Directiva 2006/112/CE, pel que fa als tipus de l’impost sobre el valor afegit, aprovat a la sessió del Consell d’Assumptes Econòmics i Financers de 7 de desembre de 2021*. [Consultat el dia 1 d’abril de 2022]. <https://www.consilium.europa.eu/es/press/press-releases/2021/12/07/council-reaches-agreement-on-updated-rules-for-vat-rates/>

no inferiors al 5% a un màxim de 24 punts de l'annex III de la Directiva d'IVA. En aquest mateix “*considerant*”, s'estableix que els EEMM podran aplicar un tipus reduït inferior al mínim del 5% i una exempció amb dret a deducció de l'IVA, només a un màxim de 7 punts dels inclosos en l'annex III. Explícitament, el text sobre el projecte de Directiva diu que, seran els béns i serveis que cobreixin necessitats bàsiques, com per exemple: els productes sanitaris i d'higiene, als que se'ls hi podrà aplicar un tipus inferior al mínim del 5% i, és en aquest punt on s'englobarien els productes d'higiene femenina. Així doncs, l'article 98 de la Directiva d'IVA es substituiria pel text següent⁵⁶:

1. Els EEMM podran aplicar un màxim de dos tipus reduïts. Els tipus reduïts es fixaran com un percentatge de la base imposable que no podrà ser inferior al 5%, i s'aplicaran únicament a les entregues de béns i a les prestacions de serveis enumerats a l'annex III. Els EEMM podran aplicar els tipus reduïts a un màxim de 24 punts de les entregues de béns i les prestacions de serveis enumerats a l'annex III.

2. A més dels dos tipus reduïts, els EEMM podran aplicar un tipus reduït inferior al mínim del 5% i una exempció amb dret a deducció de l'IVA pagat en la fase anterior amb un màxim de 7 punts de les entregues de béns i les prestacions de serveis enumerades a l'annex III. El tipus reduït inferior al mínim del 5% i la exempció amb dret a deducció del IVA pagat a la fase anterior, només se'ls hi podrà aplicar als punts següents de l'annex III:

a) punts 1, 2, 3, 4, 5, 6 i 10 *quarter*.

b) qualsevol altre punt de l'annex III que s'inscriuï dins de les opcions que s'estableixen a l'article 105 bis, apartat 1.

En conclusió, comentant en profunditat el nostre tema d'anàlisi i, d'aquesta manera, fent un breu resum sobre els punts claus mencionats anteriorment, s'ha de fer constar que, aquesta nova directiva per la qual es modifica la Directiva d'IVA, permetria als EEMM -en el nostre cas es permetria a l'Estat espanyol- escollir els productes d'higiene femenina com un dels 7 punts inclosos en l'annex III de la Directiva d'IVA, per aplicar-los-hi un tipus reduït inferior al 5%, o bé, una exempció amb dret a deducció de l'IVA. Això podria ser així, perquè els productes d'higiene femenina es troben regulats a l'apartat tercer de l'annex III, per tant, tal com diu textualment el punt segon de la modificació de la Directiva d'IVA, sí que se'ls podria aplicar un tipus reduït inferior del que tenim actualment que és d'un 10%.

⁵⁶ Consell de la Unió Europea. Brussel·les, 7 de desembre de 2021. *Orientació general sobre el projecte de Directiva del Consell per la qual es modifica la Directiva 2006/112/CE, pel que fa als tipus de l'impost sobre el valor afegit, aprovat a la sessió del Consell d'Assumptes Econòmics i Financers de 7 de desembre de 2021*. [Consultat el dia 1 d'abril de 2022]. <https://www.consilium.europa.eu/es/press/press-releases/2021/12/07/council-reaches-agreement-on-updated-rules-for-vat-rates/>

5. EL PROCÉS PER ABAIXAR O APUJAR EL TIPUS D'IVA

En relació amb la modificació de l'IVA a la legislació espanyola, és a dir, de quina manera l'Estat espanyol pot alterar el tipus d'IVA, hem de fer menció a tot un seguit d'aspectes. D'entrada, cal dir que, les modificacions respecte de l'IVA sempre les decideix el poder legislatiu. En el cas de l'Estat espanyol, el poder legislatiu són les Corts Generals, que es troben regulades al Títol III de la CE. Les Corts Generals són bicamerals, és a dir, es divideixen en dues cambres que són el Congrés dels Diputats i el Senat. Ara bé, com que estem parlant d'IVA, aquestes dues cambres podran modificar-lo, sempre i quan estableixin una normativa que quedi enquadrada dins del marc normatiu de la Unió Europea.

A continuació, hem de comprovar si la LIVA és una llei orgànica o ordinària, perquè d'això en dependrà la seva posterior aprovació i modificació. Les lleis orgàniques i les ordinàries no es relacionen pel principi de jerarquia, sinó pel principi de competència. La llei de l'IVA és una llei ordinària, perquè les lleis ordinàries són aquelles que engloben les matèries que no han estat reservades de manera expressa a la llei orgànica. Es pot afirmar que l'IVA no és una matèria reservada per a llei orgànica. Tot seguit, de forma resumida i breu, explicarem el procediment d'aprovació de les lleis ordinàries: les lleis ordinàries requereixen de majoria simple al Congrés, per a que la iniciativa legislativa es pugui aprovar. Si s'aprova el text, aquest serà remès del President del Congrés al Senat. Quan el Senat aprova per majoria simple la norma, aquesta es remet al Rei d'Espanya per a que les sancioni i promulgui en un termini de 15 dies. Així doncs, tal com expressa Del Amo, “qualsevol modificació de l'IVA ha de tenir rang de llei i no es pot dur a terme per Decret”⁵⁷. (Citat per Yolanda García, 2020). Referent a aquesta afirmació, s'ha de fer constar que segons l'article 82 CE, “les Corts Generals podran delegar al Govern la potestat de dictar normes amb rang de llei sobre matèries determinades. La delegació legislativa haurà d'atorgar-se [...] mitjançant llei ordinària, quan es tracti de refondre diversos textos legals en un de sol”⁵⁸.

A mode de resum, el procés que ha de seguir l'Estat espanyol per abaixar o apujar el tipus d'IVA és el següent: en primer lloc, les Corts Generals són els òrgans legislatius que poden fer modificacions en l'IVA; en segon lloc, la LIVA en ser una llei ordinària ha de ser modificada per una norma amb rang de llei i no es pot dur a terme la modificació per Decret; i per últim, les

⁵⁷ Yolanda García. 2020. Evolución del IVA en España: qué es, cómo te afecta y por qué es un impuesto que agrava las desigualdades. [Consultat el dia 2 d'abril de 2022]. <https://www.newtral.es/historia-iva-espana-evolucion-impuesto/20200714/>

⁵⁸ Espanya. Constitució Espanyola, de 29 de desembre de 1978. (BOE [en línia] núm. 311, de 29/12/1978). <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1978-31229>

modificacions respecte dels tipus de gravamen de l'IVA sempre han d'estar dins dels límits que estableix la normativa europea. Concretament ens referim a que, l'Estat Espanyol, per dur a terme els canvis a la legislació interna, ha de tenir en compte el que s'expressa al text legal de la norma que harmonitza l'IVA -dins la Unió Europea- que és la Directiva d'IVA; i també, ha de tenir en compte la resta de normes comunitàries de desenvolupament. L'Estat espanyol no pot posar els tipus de gravamen que vol, sinó que ha de seguir les directrius de la normativa europea. I dins d'aquestes directrius sí que pot establir els tipus que li semblin pertinents.

6. ACCIONS QUE S'HAN DUT A TERME A L'ACTUALITAT PER COMBATRE LA DISCRIMINACIÓ FISCAL DE GÈNERE

En els darrers anys, es comença a parlar de la menstruació sense tabús. Els tabús ens reprimeixen com a societat i, a poc a poc, les dones comencen a trencar el silenci. Tot i que la menstruació és un procés biològic natural, ha estat molts anys ignorada i invisibilitzada a causa de la falta d'educació menstrual familiar i a les escoles, dels prejudicis, de la invisibilització mediàtica, del desconeixement social i del fet de treballar en un sistema lineal i masculí que no respecta el sistema natural de la vida i, sobretot, que no té en compte la menstruació.

A continuació, exposarem una sèrie d'accions que s'han dut a terme en els últims temps, com a mesura per reduir el biaix de gènere tant a la legislació com a la societat. En primer lloc, segons Font Marsal (2021)⁵⁹, l'Associació Cívica la Nau i l'ONG Banc Farmacèutic varen repartir a tres-centes entitats socials 20.000 lots formats per compreses, tampons i altre material d'higiene femenina. Una d'aquestes entitats és L'hora de Déu, del Raval -barri del districte barceloní de Ciutat Vella- que, a banda de repartir aliments perquè moltes famílies tinguin un plat a taula, varen oferir productes menstruals gratuïts. Alguns testimonis afirmaven que, les compreses són molt cares i que no tenen prou diners per a comprar-les i també, expressaven que han de recórrer a altres mitjans com el paper higiènic, a causa de la pobresa menstrual. En el mateix sentit, segons Pobleu (2022)⁶⁰, el Govern de Catalunya destinarà aproximadament 400.000 euros a la compra de copes menstruals, compreses i calces menstruals reutilitzables, per a repartir-les a partir de la primavera de l'any 2022 a les noies escolaritzades de tercer d'ESO. Als centres, també s'hi faran tallers, on treballaran l'educació sexual i reproductiva i s'incentivarà l'ús de productes menstruals

⁵⁹ Marta Font Marsal. 2021. Escollir entre menjar o compreses: *el cost de la regla empeny la dona a la pobresa menstrual*. [Consultat el dia 22 de març de 2022]. <https://beteve.cat/societat/escollir-menjar-compreses-cost-regla-aboca-dona-pobresa-menstrual/>

⁶⁰ Montse Pobleu. 2022. 40.000 copes menstruals gratuïtes per a totes les alumnes de 3r d'ESO. [Consultat el dia 23 de març de 2022]. <https://www.ccma.cat/catradio/catalunya-migdia/40000-copes-menstruals-gratuïtes-per-a-totes-les-alumnes-de-3r-deso/noticia/3144723/>

reutilitzables. Aquesta campanya del Govern vol reduir l'impacte mediambiental de compreses i tampons, en definitiva, de productes mensuals no reutilitzables.

En segon lloc, tal com expressa Garcia (2021)⁶¹, l'Ajuntament de Girona a partir de l'estiu del 2021, permet a les seves treballadores que s'agafin un permís de màxim 8 hores al mes, si la menstruació els provoca dolors. Aquesta proposta va ser presentada per la Intersindical a la Mesa General de Negociació, com a permís de flexibilització menstrual. El funcionament és el mateix que per sol·licitar qualsevol altre permís, s'ha d'entrar a l'aplicació interna de l'Ajuntament, dins dels diferents tipus de permisos i apareix el de flexibilització menstrual. Així doncs, Girona es converteix en un dels primers ajuntaments de l'Estat, si no el primer, que regula un permís pels dolors de regla.

En tercer lloc, s'ha d'assenyalar que gràcies a la campanya '*Nou Període*' de Rezero i de l'Ajuntament de Barcelona, l'any 2021 més d'una setantena de lavabos d'equipaments públics de Barcelona han rebut la distinció de "lavabo amic de la menstruació sostenible". Aquests lavabos han de tenir una sèrie de característiques concretes. Aquestes són una pica amb aixeta funcional en el mateix compartiment individual del vàter per tal de fomentar l'ús de la copa, un altre requisit és que hi hagi sabó amb pH neutre i lliure d'additius, també és imprescindible que el paper higiènic sigui reciclat i sense fragàncies o colorants, els lavabos han d'estar en bon estat i hi ha d'haver paperera.

En quart lloc, respecte d'altres CCAA, el País Basc aprova la primera iniciativa autonòmica contra la pobresa menstrual, amb l'objectiu d'eradicar els factors estructurals que generen pobresa i desigualtat en l'exercici dels drets de les dones. Tal com diu Molano (2021)⁶², l'Ajuntament de Bilbao col·laborarà amb l'Emakunde, que és l'Institut Basc de la Dona, en la realització d'un estudi destinat específicament a la salut i la higiene menstrual a Bilbao, des d'una perspectiva que analitzi els factors que determinen la pobresa menstrual i l'impacte de la mateixa. També s'intensificaran les accions formatives en centres educatius de la localitat sobre pobresa menstrual i coneixement sexual. En el mateix sentit, *Tres Voltes Rebel*, és un projecte reivindicatiu valencià a favor de les dones que han presentat una Iniciativa Legislativa Popular (en endavant ILP), a través d'una recollida de mínim 10.000 firmes que estableix la Llei 10/2017, de 11 de maig, per la que es regula les ILP davant les Corts. Aquesta iniciativa té l'objectiu d'aconseguir poder tenir

⁶¹ Maria Garcia. 2021. Girona permetrà que les dones s'agafin un permís de 8 hores si la regla els provoca dolors. [Consultat el dia 23 de març de 2022]. https://www.ara.cat/economia/girona-permetra-dones-s-agafin-permis-8-hores-regla-provoca-dolors_1_3970735.html

⁶² Eva Molano. 2021. Bilbao se planta contra la pobresa menstrual. [Consultat el dia 23 de març de 2022]. <https://www.elcorreo.com/bizkaia/bilbao-planta-pobreza-menstrual-20210624151701-nt.html>

productes gratuïts per a la menstruació, i eradicar la pobresa menstrual. Al gener de l'any present s'han presentat les firmes pel registre de la Junta Electoral, que és l'encarregat de verificar-les, i una vegada la Mesa de les Corts i la Junta Electoral Valenciana hagin donat el vist i plau, ja es podrà tramitar el procediment a les Corts Valencianes. Així doncs, el Parlament Valencià podria ser el primer Parlament del món a regular per llei l'accés gratuït a productes per a la menstruació. Respecte d'aquest punt, també hem de comentar que a l'octubre de l'any 2021, les Corts Valencianes varen aprovar una proposta no de llei en la què es demanava que l'Estat eliminés l'exempció total a l'aplicació de l'IVA a les loteries, jocs d'atzar i apostes. Doncs bé, és evident que l'addicció al joc genera molts problemes a la nostra societat, i no és comprensiu que una activitat absolutament perjudicial per a les persones estigui contemplada com a exempció en la llei i, en canvi, els productes d'higiene menstrual tinguin un IVA del 10% avui en dia. També és necessari mencionar que a Madrid, al mes de novembre de l'any 2021, la organització Period Spain va aconseguir recollir unes 70.000 firmes per eradicar la pobresa menstrual, a través d'una campanya a Change.org, demanant la gratuïtat dels productes d'higiene menstrual als Pressupostos Generals de l'Estat de l'any 2022. Però finalment, el Govern de l'Estat Espanyol va vetar les esmenes que buscaven lluitar contra la pobresa menstrual a Espanya. El fet que fossin vetades, significa que no varen poder ser ni debatudes al Congrés dels Diputats.

En cinquè lloc, pel que fa a nivell estatal s'ha de fer menció, per una banda, al que expressen Martín, P. & Molina, V., (2022)⁶³, el Ministeri d'Igualtat està preparant un repertori de mesures per garantir la salut menstrual i la recuperació de la salut reproductiva a la reforma de la llei del avortament. Per altra banda, ja a nivell comunitari, hem d'assenyalar que segons el Comitè de Premsa de la Unió Europea, de 7 de desembre de 2021⁶⁴, els Ministres d'Hisenda de la UE varen arribar a un acord per tal d'actualitzar les normes vigents de l'IVA. Aquestes noves normes volen oferir als governs més flexibilitat pel que fa als tipus de gravamen i garantir la igualtat de tracte entre els diferents EEMM. Les prioritats a tractar en els canvis de legislació són el canvi climàtic, l'ajuda a la digitalització i la protecció de la salut pública; és aquí on es consideraran els productes d'higiene femenina com a ajuda essencial per a reduir la pobresa menstrual. A nivell internacional s'ha de destacar que, recentment, s'ha estrenat la pel·lícula anomenada *Red*, creada per l'empresa Californiana *Pixar*, estrenada a *Disney+*. Aquesta pel·lícula és pionera pel que fa a la destrucció

⁶³ Patricia Martín & Violeta Molina. 2022. Igualdad incluirá en la ley del aborto una baja laboral por reglas dolorosas. [Consultat el dia 24 de març de 2022]. <https://www.elperiodico.com/es/sociedad/20220303/baja-permiso-laboral-regla-menstruacion-13316714>

⁶⁴ Comunicat de Premsa de la Comissió Europea, del dia 7 de desembre de 2021. Brussel·les. *Nuevas normas sobre los tipos del IVA ofrecen a los Estados miembros más flexibilidad, al tiempo que sostienen las prioridades ecológicas, digitales y de salud pública de la UE.* [Consultat el dia 24 de març de 2022]. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/es/ip_21_6608

del tabú de la menstruació, ja que, la protagonista Mei Lee és una noia adolescent de 13 anys d'origen xinès que es converteix d'un dia per l'altre en un panda vermell gegant anomenat *Red*. Aquesta transformació que experimenta l'adolescent és una metàfora de l'arribada de la menstruació i dels canvis físics i psicològics que es produeixen a l'adolescència. A la pel·lícula es parla dels productes d'higiene femenins sense tabús, normalitzant el fet de tenir la menstruació i els canvis cíclics hormonals que aquesta comporta.

CAPÍTOL III. MARC COMPARAT: FISCALITAT I GÈNERE EN L'IVA D'ALTRES ESTATS

El propòsit d'aquest capítol és exposar i comparar les diferents formes que tenen els Estats d'arreu del món, per gestionar els gravàmens en relació als productes d'higiene femenina. En aquest sentit, per una banda, farem una comparació de l'IVA espanyol respecte d'alguns països de la Unió Europea. Es durà a terme una anàlisi de diferents països escollits de manera aleatòria, per veure com ho regulen. Per altra banda, farem una comparativa de l'IVA que tenen els productes d'higiene femenina a l'Estat espanyol, en comparació, amb el gravamen que tenen alguns països de fora de la Unió Europea, també escollits de manera casual.

1. COMPARACIÓ DE L'IVA ESPANYOL EN PRODUCTES D'HIGIENE FEMENINA AMB D'ALTRES PAÏSOS DE LA UNIÓ EUROPEA

La importància d'aquest anàlisi comparatiu és evidenciar el caràcter inapropiat de les legislacions dels EEMM que, es veuen afectades pel biaix androcèntric que existeix a l'actualitat. El biaix androcèntric és aquell que existeix quan hi ha una mirada universal -conscient o no- que, situa a l'home com a centre de les coses, considerant el seu punt de vista com l'únic veritable i practicable. En aquest sentit, Martínez i De La Fuente (2016)⁶⁵ expressen que, quasi cap EEMM de la Unió Europea considera els productes d'higiene menstrual com a productes de primera necessitat. Aquest fet, no obstant pugui semblar una anomalia puntual, reflecteix un biaix androcèntric del sistema impositiu.

A continuació, exposarem un quadre comparatiu, on es mostren els tipus d'IVA de l'any 2021 dels diferents EEMM, ordenats per ordre alfabètic.

⁶⁵ Martínez, M., Cutillas, S., & De La Fuente, M. (2016). La fiscalidad en España desde una perspectiva de género. Institut per a l'Estudi i la Transformació de la Vida Quotidiana, pàg. 37.

Quadre 2. Tipus d'IVA dels països membres de la Unió Europea de l'any 2021.

PAÏSOS	TIPUS D'IVA		
	GENERAL	REDUÏT	SUPERREDUÏT
ALEMANYA	19%	7%	-
ÀUSTRIA	20%	13%	10%
BÈLGICA	21%	12%	6%
BULGÀRIA	20%	9%	-
CROÀCIA	25%	13%	5%
DINAMARCA	25%	-	-
ESLOVÀQUIA	20%	10%	-
ESLOVÈNIA	22%	9%	-
ESPANYA	21%	10%	4%
ESTÒNIA	20%	9%	-
FINLÀNDIA	24%	14%	10%
FRANÇA	20%	10%-5,5%	2,1%
GRÈCIA	24%	13%	6%
HONGRIA	27%	18%	5%
IRLANDA	23%	13,5%-9%	4,8%
ITÀLIA	22%	10%-5%	4%
LETÒNIA	21%	12%	5%
LITUÀNIA	21%	9%	5%
LUXEMBURG	17%	8%	3%
MALTA	18%	7%	5%
PAÏSOS BAIXOS	21%	9%	-
POLÒNIA	23%	8%	5%
PORTUGAL	23%	13%	6%
ROMANIA	19%	9%	5%
SUÈCIA	25%	12%	6%
TXÈQUIA	21%	15%	10%
XIPRE	19%	9%	5%

Font: Elaboració pròpia.

D'aquest quadre comparatiu dels diferents tipus d'IVA, en podem treure les següents conclusions: per una banda, els cinc països de la Unió Europea que tenen menys pressió fiscal -per ordre de menor a major- són Luxemburg, Malta, Romania, Xipre i Alemanya. Per altra banda, cal remarcar que cada país té els seus propis tipus, però el tipus de gravamen mitjà és el 21% amb un màxim del 27% que el té Hongria i un mínim del 17% que el té Luxemburg.

Seguint el fil del paràgraf anterior, un cop sabem quins són els tipus d'IVA que tenen els EEMM en general, hem de comprovar quins són els tipus de gravamen que tenen els productes d'higiene menstrual en diferents països comunitaris. Abans però, hem de fer esment que, a les Illes Canàries, a partir de l'1 de gener de 2018, les dones ja no paguen IVA per la compra de productes de salut menstrual -com tampons o compreses-. Això, va poder ser així, perquè en virtut del Règim Econòmic i Fiscal, les Illes Canàries són l'única Comunitat Autònoma amb autonomia fiscal per a fixar els tipus impositius indirectes. Així doncs, el Govern Canari va eliminar l'Impost General Indirecte Canari (IGIC) -és l'equivalent a l'IVA- per als productes d'higiene femenina, tot recordant que aquests productes són béns essencials per a la mitat de la població.

Seguidament, per a profunditzar en l'anàlisi de l'IVA en productes mensuals a nivell comunitari, farem l'explicació d'una sèrie de països que recentment han pres mesures al respecte dels productes mensuals, aquests són Escòcia, Itàlia, França i Alemanya.

El primer país escollit és Escòcia. Aquest país, entra dintre del nostre anàlisi de països membres de la Unió Europea, perquè en el moment en què Escòcia va començar a oferir productes mensuals gratuïts a l'any 2020, encara formava part de la Unió Europea. El moviment escocès pioner per oferir productes d'higiene menstrual gratuïts va començar a través de la campanya "pobresa del període" iniciada per la Diputada del Parlament Escocès anomenada Monica Lennon. Tal com expressa Arce (2020)⁶⁶, el Parlament Escocès va votar per unanimitat a favor d'un projecte de llei que estableix que les autoritats locals a partir del novembre de 2020, tindran la obligació legal de proporcionar en llocs públics -escoles i universitats entre d'altres-, productes sanitaris d'higiene femenina com per exemple tampons i compreses, a qualsevol persona que ho necessiti. Es va calcular que la despesa aproximada seria d'uns 11 milions d'euros a l'any. Així doncs, Escòcia es va convertir al novembre del 2020, en el primer país del món en oferir productes sanitaris gratuïts per a la menstruació. El fet de proveir-se de productes mensuals gratuïts, té com a objectiu no només tenir en compte la gestió de la salut menstrual, sinó també combatre la

⁶⁶ Begoña Arce. 2020. Escòcia serà el primer país que oferirà gratis productes mensuals. [Consultat el dia 18 d'abril de 2022].

<https://www.elperiodico.cat/ca/internacional/20201125/tampons-compreses-gratis-escocia-8220325>

cultura del silenci i dels tabús que encara té la societat. En aquest sentit, segons Yeginsu (2020)⁶⁷, els tampons tenen un gravamen del 5% al Regne Unit. Aquest gravamen volia ser eliminat en aquest país, però no va poder ser-ho per les normatives de la Unió Europea. Així doncs, segons la investigació realitzada per Plan Internacional UK⁶⁸, ens mostra que un 30% de nenes del Regne Unit han tingut problemes per a pagar o accedir a productes per a la gestió menstrual durant el confinament arrel de la Covid-19. I un 54% de les nenes han utilitzat altres mitjans com el paper higiènic o els diaris com a alternativa als productes mensuals. Les anteriors afirmacions demostren que la pobresa menstrual afecta a dones i a nenes del Regne Unit. Des de gener de 2021, l'IVA dels productes mensuals al Regne Unit és del 0%.

El segon país escollit per dur a terme el nostre anàlisi comparatiu és Itàlia. Aquest país, recentment ha aprovat una baixada del gravamen d'IVA dels productes mensuals del 22% al 10%. Tal com diu Zambrano (2021)⁶⁹, la baixada de gravamen ha estat prevista al document pressupostari de la Maniobra 2022. Al 2021 es va iniciar la sol·licitud de la mesura i el Govern de Draghi la va aprovar el 19 d'octubre de 2021. Finalment va ser el comunicat oficial de premsa del Palazzo Chigi, aquest mateix dia, el que va confirmar la mesura.

El tercer país escollit és França. Al mes de novembre de l'any 2015, gràcies a la pressió de la ciutadania es va aconseguir rebaixar el tipus de gravamen dels productes mensuals del 20% al 5,5%. A l'any 2021, segons la redacció de la CCMA (2021), “es calcula que un 33% de les joves universitàries franceses té dificultats econòmiques per a poder comprar productes mensuals”⁷⁰. Arrel d'aquests estudis sobre la pobresa menstrual que han anat sorgint recentment, França distribuirà compreses i tampons gratuïts contra la pobresa menstrual durant el curs acadèmic 21-22 a les estudiants universitàries. Aquesta distribució de productes mensuals gratuïts es durà a terme a través de dispensadors col·locats a totes les universitats franceses. Així doncs, Emmanuel Macron, actual President de la República Francesa, va prometre incloure 5 milions d'euros als

⁶⁷ Ceylán Yeginsu. 2020. Escòcia se convertirà en el primer país en proporcionar toallas higièniques y tampones gratuitos. [Consultat el dia 19 d'abril de 2022].

<https://www.nytimes.com/2020/02/27/world/europe/scotland-pads-tampons.html>

⁶⁸ Plan Internacional UK. És una *Organització Benèfica Internacional per la lluita dels drets i la igualtat de les nenes*. [Consultat el dia 19 d'abril de 2022]. <https://plan-uk.org/media-centre/monthly-health-day-global-period-poverty-and-stigma-getting-worse-under-lockdown>

⁶⁹ Cristina Zambrano León. 2021. Tampon Tax: En Italia se reduce el IVA a las toallas sanitarias al 10%. [Consultat el dia 19 d'abril de 2022].

<https://expresolatino.net/cultural/historia/tampon-tax-en-italia-se-reduce-el-iva-a-las-toallas-sanitarias-al-10/>

⁷⁰ Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals. 2021. França també distribuirà compreses i tampons gratuïts contra la pobresa menstrual. [Consultat el dia 20 d'abril de 2022].

<https://www.ccma.cat/324/franca-tambe-distribuira-compreses-i-tampons-gratuïts-contra-la-pobresa-menstrual/noticia/3079331/>

pressupostos de 2021 per a la lluita contra la pobresa menstrual, ja que considera que és una injustícia que no es pot tolerar. (Citat per CCMA, 2021)⁷¹. En aquest punt, és necessari fer menció al col·lectiu feminista d'origen francès que es va constituir l'any 2013 i s'anomena Georgette Sand. L'objectiu d'aquest col·lectiu és dur a terme campanyes internacionals de mobilització, per tal d'abolir “la taxa rosa” i l'IVA sobre els productes d'higiene femenina, entre d'altres objectius.

I per últim, hem escollit Alemanya com a darrer país en l'anàlisi comunitari, perquè recentment també ha abaixat el tipus impositiu dels productes d'higiene femenina. A partir de l'any 2020, va entrar en vigor la reforma que contemplava la rebaixa del tipus de gravamen d'IVA en productes mensuals del 19% al 7% actual. Així ho va aprovar el Bundestag, el Parlament Alemany-, fent una equiparació d'aquests productes amb d'altres considerats en aquell moment de primera necessitat. Tal com menciona Sánchez (2019)⁷², alguns estats federats alemanys com Turingia i Bremen ja han reduït l'impost o l'han eliminat per complet:

A Alemanya, una de les campanyes més influents per dur a terme aquest canvi legislatiu va ser la idea de “The Female Company” que va publicar un llibre titulat “The Tampon Book”. Aquest llibre té 46 pàgines i diversos articles sobre la menstruació, i al seu interior s'inclouen 15 tampons que, venuts com a producte editorial, són més barats, ja que l'IVA aplicat a llibres és del 7%. També crida l'atenció que els productes d'higiene femenina paguin els mateixos impostos que el consum de joies, de tabac o d'alcohol.

No obstant els avenços que s'han dut a terme a Alemanya, segons Richard Kaniewski⁷³(2022), “és difícil que s'arribin a discutir aquests temes al Parlament alemany, perquè avui en dia encara les polítiques públiques es decideixen des d'un punt de vista masculí. Per desgràcia, aquests temes es troben en un lloc secundari”. (Citat per Kniestedt, 2022)⁷⁴.

⁷¹ Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals. 2021. França també distribuirà compreses i tampons gratuïts contra la pobresa menstrual. [Consultat el dia 20 d'abril de 2022]. <https://www.ccma.cat/324/franca-tambe-distribuir-a-compreses-i-tampons-gratuïts-contra-la-pobresa-menstrual/noticia/3079331/>

⁷² Rosalía Sánchez. 2019. Alemania rebaja el IVA a los tampones. [Consultat el dia 21 d'abril de 2022]. https://www.abc.es/sociedad/abci-alemania-rebaja-tampones-201911100151_noticia.html?ref=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

⁷³ Richard Kaniewski és un polític del Partit Social Demòcrata alemany a Dresde.

⁷⁴ Fanny Kniestedt. 2022. Discusión sobre artículos menstruales gratuitos en muchas ciudades. [Consultat el dia 21 d'abril de 2022]. <https://www.mdr.de/nachrichten/sachsen/dresden/kostenlose-hygieneartikel-menstruation-100.html>

2. COMPARACIÓ DE L'IVA ESPANYOL EN PRODUCTES D'HIGIENE FEMENINA AMB PAÏSOS DE FORA DE LA UNIÓ EUROPEA

A nivell internacional, durant l'última dècada, s'han produït molts avenços importants a la hora d'abordar legislativament el conflicte que genera l'impost sobre els productes d'higiene femenina. A continuació, detallarem alguns dels canvis actuals més rellevants que han dut a terme els països fora de la Unió Europea. Per tal de desenvolupar l'explicació de manera ordenada ho farem dividint en quatre blocs les explicacions per continents.

En primer lloc, pel que fa al continent americà, segons Martínez i De La Fuente (2016), “fora de la Unió Europea, Canadà i alguns estats de Estats Units com Maryland o Nova Jersey han suprimit l'impost als productes d'higiene femenina”⁷⁵. Tal com diu Álvarez del Vayo (2018)⁷⁶:

Dins dels Estats Units, alguns estats també han començat a eliminar aquest gravamen com per exemple: Connecticut, Maryland, Nova Jersey, Florida, Massachussets, Pennsylvania, Minnesota, Illinois i Nova York. A la ciutat de Nova York, a l'any 2016 es va aprovar una mesura que anava més enllà de la reducció d'impostos, i era que tots els col·legis públics de la ciutat de Nova York havien de proporcionar compreses i tamps de forma gratuïta als lavabos dels centres educatius. Aquesta va ser la primera ciutat dels Estats Units a legislar d'aquesta manera, però el propi estat de Nova York i l'estat d'Illinois han seguit la mesura i han obligat als col·legis públics a oferir productes per a la salut menstrual gratis.

Tanmateix, segons l'experta reconeguda en matèria de fiscalitat i gènere, Paloma de Villota “es mostra contrària en aplicar exempcions en l'IVA, sent partidària d'afavorir a les dones amb menor nivell d'ingressos amb transferències monetàries simbòliques o facilitant-los-hi directament productes d'higiene menstrual, a les que no puguin comprar-los”⁷⁷. Segons Rincón (2018), “els països del continent americà com Argentina, Mèxic i Colòmbia estan discutint l'eliminació de l'impost als productes mensuals gràcies a la pressió de la ciutadania que reclama que totes les dones tinguin accés a aquests articles bàsics per a la salut”⁷⁸. En relació amb Mèxic, cal mencionar

⁷⁵ Martínez, M., Cutillas, S., & De La Fuente, M. (2016). La fiscalidad en España desde una perspectiva de genero. Institut per a l'Estudi i la Transformació de la Vida Quotidiana, pàg. 39.

⁷⁶ María Álvarez del Vayo. 2018. La mitad de los países europeos tienen el mismo IVA para las compresas y tampones que para el tabaco, la cerveza o el vino. [Consultat el dia 24 d'abril de 2022]. <https://civio.es/medicamentalia/2018/11/07/14-paises-europeos-tienen-el-mismo-iva-para-las-compresas-y-tampones-que-para-el-tabaco-la-cerveza-o-el-vino/>

⁷⁷ Martínez, M., Cutillas, S., & De La Fuente, M. (2016). La fiscalidad en España desde una perspectiva de genero. Institut per a l'Estudi i la Transformació de la Vida Quotidiana, pàg. 39.

⁷⁸ Andrea Rincón. 2018. Australia eliminará su polémica “tasa tampón” después de años de controversias sexistas. [Consultat el dia 22 d'abril de 2022]. <https://www.france24.com/es/20181003-australia-impuesto-sexismo-tampones>

que recentment s'han produït avenços així doncs, tal com expressa Animal Político (2020)⁷⁹, al setembre de l'any 2020 es va proposar per part de “Menstruación Digna México” una iniciativa per a reformar la llei de l'IVA amb l'objectiu, entre d'altres, de reformar-ne l'article 2, i així, poder suprimir l'IVA als productes mensuals. En aquell moment era del 16% i que en definitiva, es volia aconseguir que poguessin tenir el 0% de gravamen. Un any més tard, segons Suárez (2021)⁸⁰, la Cambra de Diputats de Mèxic, ha aprovat la reforma fiscal per al 2022 per tal que els productes mensuals tinguin un IVA del 0%. El text aprovat considera que la falta de recursos per obtenir aquests productes bàsics per a la salut de les dones i nenes provoca absentisme escolar i en perjudica el seu rendiment, tant escolar com laboral. Actualment, només falta que el Senat aprovi la mesura legislativa. Segons un estudi d'Unicef, només un 62% dels centres educatius a Mèxic disposen d'aigua potable tots els dies de la setmana, el 19% d'aquests els hi manquen lavabos pels estudiants i el 40% dels lavabos escolars tenen les condicions adequades de neteja i seguretat. (Citat per Suárez, 2021)⁸¹. També a Mèxic, actualment, hi ha estats com Puebla, Aguascalientes, Oaxaca, Tijuana o Tamaulipas que reparteixen productes per a la salut menstrual a les escoles, de forma gratuïta.

En segon lloc, analitzarem quins són els recents canvis legislatius que s'han dut a terme a Oceania. Per una banda, pel que fa a Nova Zelanda, tal com expressa la redacció de la CCMA (2021)⁸², a partir del mes de juny de 2021, el Govern de Nova Zelanda va proporcionar productes d'higiene femenina gratuïts a l'escola. La prova pilot es va fer a una escola de l'Illa Nord i va funcionar. Arrel d'això, ara com ara, aquesta mesura s'estendrà a totes les escoles de Nova Zelanda. Aquesta mesura té l'objectiu d'eliminar la pobresa menstrual i liquidar l'absentisme escolar ja que moltes noies deixen d'anar a l'escola quan tenen la menstruació per no poder accedir a productes de salut menstrual. Es calcula que a Nova Zelanda una de cada dotze alumnes practiquen l'absentisme escolar per culpa de la pobresa menstrual. Es calcula que el cost d'oferir productes mensuals gratuïts a tota Nova Zelanda serà d'uns 15 milions d'euros fins al 2024. Per altra banda, pel que

⁷⁹ Animal Político. 2020. Menstruación libre de impuestos. [Consultat el dia 24 d'abril de 2022]. <https://www.animalpolitico.com/2020/09/menstruacion-libre-de-impuestos-proponen-iniciativa-para-eliminar-iva-toallas-copas-tampones/>

⁸⁰ Karina Suárez. 2021. México a un paso de eliminar el IVA en toallas sanitarias, copas menstruales y tampones. [Consultat el dia 24 d'abril de 2022]. <https://elpais.com/mexico/2021-10-20/mexico-a-un-paso-de-eliminar-el-iva-en-toallas-sanitarias-copas-menstruales-y-tampones.html>

⁸¹ Karina Suárez. 2021. México a un paso de eliminar el IVA en toallas sanitarias, copas menstruales y tampones. [Consultat el dia 24 d'abril de 2022]. <https://elpais.com/mexico/2021-10-20/mexico-a-un-paso-de-eliminar-el-iva-en-toallas-sanitarias-copas-menstruales-y-tampones.html>

⁸² Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals. 2021. Pobresa menstrual: Nova Zelanda repartirà productes d'higiene femenina gratis a l'escola. [Consultat el dia 22 d'abril de 2022]. <https://www.ccma.cat/324/pobresa-menstrual-nova-zelanda-repartira-productes-dhigiene-femenina-gratis-a-lescola/noticia/3078326/>

fa a Austràlia, en aquest país tenen l'impost anomenat GST. Aquest impost recau sobre béns i serveis es pot dir que és el símil de l'IVA d'aquí Espanya, així doncs, segons Rincón (2018)⁸³ a partir de l'1 de gener de 2019 l'impost GST sobre els productes d'higiene femenina a Austràlia va ser eliminat definitivament. Aquesta mesura es calcula que costarà uns 18,5 milions d'euros anuals a tot el territori australià, però el que es farà per tal de finançar aquesta mesura, és gravar altres tipus de productes amb aquest impost.

En tercer lloc, pel que respecta al continent africà, per una banda a l'any 2018 a Sud-àfrica es va produir un augment de l'IVA del 14% al 15%, això va provocar molta oposició a la societat i aleshores el ministre de finances del país Nhlana Nene va nomenar una sèrie d'experts de la Universitat de Stellenbosch de Sud-àfrica per tal que analitzessin la llista de béns amb impost 0%. Aquests experts, van exposar el seu estudi el dia 6 d'agost de 2018, a través del document anomenat "Recommendations on Zero Ratings in the Value-Added Tax System"⁸⁴. Si ens fixem en les recomanacions del punt 6.6.5 del mencionat document, els experts fan menció que "les dades mostren que els productes sanitaris mensuals amb qualificació zero tindran un impacte limitat, en la millora de l'accés de les dones que viuen en llars amb baixos ingressos a aquests productes". Per tant, els experts recomanen per una banda, que els productes sanitaris tinguin un gravamen del 0%. I per altra banda, els costos econòmics i socials de les dones per a l'inadequat accés als productes mensuals són molt alts, però difícils de quantificar, és per això que el que s'ha de fer és que, juntament amb la taxa zero dels productes sanitaris on s'inclouen els productes mensuals hi ha d'haver una provisió totalment gratuïta de productes sanitaris mensuals per a dones amb escassos recursos. Per altra banda, diversos països de l'Àfrica com Ruanda, Tanzània, Nigèria o Kènia han eliminat per complet l'IVA als productes d'higiene femenina. Així doncs, segons Shobiye (2020)⁸⁵, al febrer de l'any 2020 el Govern Federal de Nigèria va incloure els productes d'higiene menstrual entre els 20 béns bàsics exempts de l'impost sobre el Valor Afegit. Tot seguit, explicarem el cas de Kènia que és rellevant perquè va ser el primer país que a l'any 2004 va eliminar el gravamen als productes mensuals i des de l'any 2011 l'ONG ZanaAfrica, imparteix educació sobre salut reproductiva basada en els drets de les dones i també distribueix productes mensuals gratuïtament als centres educatius, però aquests s'esgoten ràpidament, també causat perquè arrel de la Covid-19, els casos de la pobresa menstrual a Kènia han

⁸³ Andrea Rincón. 2018. Australia eliminará su polémica "tasa tampón" después de años de controversias sexistas. [Consultat el dia 22 d'abril de 2022].

<https://www.france24.com/es/20181003-australia-impuesto-sexismo-tampones>

⁸⁴ Sud-àfrica. Recommendations on Zero Ratings in the Value-Added Tax System. [Consultat el dia 24 d'abril de 2022].

http://www.treasury.gov.za/comm_media/press/2018/2018081001%20VAT%20Panel%20Final%20Report.pdf

⁸⁵ Hamed Shobiye. 2020. Nigeria: toallas sanitarias, otros 19 excluidos de la subida del IVA. [Consultat el dia 24 d'abril de 2022]. <https://allafrica.com/stories/202001190175.html>

augmentat. Hem de fer menció a una dada indigna i colpidora, i és que a Kènia, dues de cada tres nenes no tenen accés a productes per a la salut menstrual.

I per últim, pel que fa al continent asiàtic, per una banda analitzarem els canvis experimentats a l'Índia a l'estiu de l'any 2017. En aquest país s'havia produït un augment del gravamen aplicable als productes d'higiene femenina que els transformava en béns de luxe. Aquest fet va ocasionar moltes revoltes i crítiques de la societat en diferents localitats del país. A causa d'això, segons Martínez (2018)⁸⁶, la advocada i diputada Sushmita Dev va impulsar una petició en línia per exigir l'eliminació de l'impost perquè el 70% de les dones del país no podien permetre's comprar aquests productes considerats a partir de llavors de luxe. Aquesta petició va obtenir més de 400.000 firmes. Moltes dones i nenes a l'Índia pateixen problemes de salut a causa de la falta de productes de salut menstrual perquè no els poden comprar i utilitzen draps perjudicials per a la salut. Les conseqüències de la pobresa menstrual a l'Índia afecten, sobretot, les dones i les nenes que viuen en entorns rurals, a causa de la falta d'informació i els tabús que experimenta aquesta societat envers la menstruació. Arrel de la petició de l'advocada esmentada i de les protestes als carrers per part de la ciutadania a l'estiu de l'any 2018, el Govern de l'Índia va decidir eliminar l'impost sobre la comercialització dels productes d'higiene menstrual, convertint aquests productes 100% lliures d'impostos. Però l'impost sobre la producció d'aquests productes segueix tenint un fort gravamen, de fins el 28%. Per altra banda, també cal mencionar que Malàisia també ha abolit per complet l'impost als productes d'higiene femenina.

⁸⁶ Ángel Martínez. 2018. India elimina el impuesto a compresas y tampones tras un año de protestas. [Consultat el dia 24 d'abril de 2022].
https://elpais.com/internacional/2018/07/22/actualidad/1532269945_467781.html

CONCLUSIONS

Al llarg de l'elaboració d'aquest treball he intentat descriure la importància del fet de tenir una ferma legislació encarada cap a la perspectiva de gènere, ja que dels temes que afecten a les dones sovint se'n parla molt poc. He pogut observar que, últimament, s'han produït molts canvis en algunes de les qüestions que he tractat al treball. Al ser un tema tant actual m'ha costat trobar informació en llibres o en publicacions arrelades. Així doncs, tal com es pot veure en la bibliografia, quasi tots els documents consultats són molt recents. El present treball de reflexió, d'indagació teòrica i pràctica de l'Impost sobre el Valor Afegit des de la perspectiva de gènere m'ha permès arribar a una sèrie de conclusions que tot seguit esmentaré:

PRIMERA.- Durant la realització del present treball m'he adonat que, tot i que estem al segle XXI encara existeixen molts tabús a la hora de parlar de la menstruació i tot el que l'envolta. Sembla mentida que amb els avenços que hem fet com a societat, encara a dia d'avui, ens costi parlar de la menstruació. La menstruació és el procés biològic natural més primari que existeix i és gràcies a aquest procés cíclic que experimenten les dones cada mes que tots disposem de vida. En aquest sentit, cal fer especial menció al fet que els mitjans de comunicació mantenen una forta invisibilitat de la menstruació. Com tots sabem, els mitjans de comunicació tenen un fort poder i una vigorosa capacitat d'incidir en les creences i en els pensaments de les persones. Per això, és important que aquests normalitzin el fet de tenir la menstruació: parlant-ne, divulgant-la perquè des de molt joves la puguem veure com a normal, sense tabús i mostrant-la realment tal com és. Però per desgràcia, això no es així, sinó més aviat al contrari. I és que a dia d'avui, els mitjans de comunicació encara utilitzen un líquid de color blau als anuncis per comprovar l'absorció de les compreses; en canvi, a l'hora de emetre pel·lícules o sèries de televisió quan hi ha un homicidi o un assassinat sí que ensenyen la sang tal com és, de color vermell. Opino que aquest fet sociològic és intolerable si el repensem des de la perspectiva de gènere.

SEGONA.- La pobresa menstrual afecta a més dones de les que ens pensem. Segons l'estudi dut a terme per l'Institut d'Atenció Primària de Salut Jordi Gol i Gurina a Espanya, la pobresa menstrual afecta a dues de cada deu dones. Aquest fet és causat perquè moltes dones no tenen ingressos suficients per a fer front a l'elevat cost que suposen els productes d'higiene menstrual. És per això que moltes d'elles decideixen invertir els diners en la compra de productes alimentaris que són útils per a tota la família en comptes de destinar-los a la compra de productes menstruals. En aquest sentit, com que no poden disposar de suficients productes menstruals, les dones, quan tenen la menstruació, es veuen obligades a reutilitzar els productes per a la salut menstrual més hores de les recomanades, o bé, han de recórrer a altres recursos com ara, el cartró, el paper higiènic, els diaris o les teles. Les conseqüències de patir pobresa menstrual són greus. La pobresa menstrual no només afecta a la vessant de la salut física, causant infeccions, entre d'altres; sinó

que també afecta a la vessant econòmica, a la vessant jurídica, a la vessant social i a la vessant psicològica.

TERCERA.- Pel que fa a l'impacte mediambiental dels productes mensuals segons els diversos estudis que he esmentat al present treball, els productes mensuals reutilitzables són els que menys impacte causen al medi ambient. I dintre d'aquests, la copa menstrual és la que millor el respecta per la seva llarga durada en el temps, pels components que la formen i pel seu mètode de destrucció al final de la seva vida útil. Crec que és important que cada dona utilitzi els productes mensuals que millor s'adaptin al seu cos, però sempre, fent-ne un ús responsable amb el medi ambient.

QUARTA.- La desigualtat de gènere està present al mercat econòmic i al del comerç i s'anomena "taxa rosa". Existeixen diversos factors que fan que els comerços augmentin el preu dels productes segmentats per gènere. El primer factor és perquè les estadístiques mostren que quasi el 80% de les compres les fan les dones, i això fa que els empresaris aprofitin per apujar els preus als productes destinats al públic femení. El segon factor és que existeix la creença per part dels fabricants dels productes que les dones estan disposades a pagar més quan l'article va destinat a elles. I per últim, quan les empreses creen els productes, majoritàriament, els creen per als homes, és a dir, els productes "originals" són els dels homes. Per tant, quan les empreses n'han de fer una versió exclusiva per a la dona, aprofiten per apujar el preu del producte. Així doncs, tal com demostren els estudis analitzats al present treball, sovint les característiques dels productes segregats per gènere no canvien, l'únic que en canvia és el color del producte. Des de la perspectiva de gènere considero que és injustificable que una empresa apugi el preu del producte segons qui sigui el comprador.

CINQUENA.- L'Impost sobre el Valor Afegit (en endavant, IVA) en territori espanyol ha evolucionat molt al llarg del temps, així ho he fet constar al Quadre 1 del present treball. Els productes d'higiene femenina els trobem regulats a l'article 91, apartat primer, punt sisè, lletra b de la Llei 37/1992, de 28 de desembre de l'Impost sobre el valor afegit (en endavant, LIVA). Segons l'article mencionat, s'aplica el gravamen del 10% als productes d'higiene femenina. La LIVA grava amb un 4% els béns i serveis que considera essencials i tal com es pot veure, no considera els productes d'higiene femenina com a béns essencials. En aquest punt, s'ha de fer constar la definició de la Reial Acadèmia Espanyola, els productes de primera necessitat són aquells que "són indispensables per al sosteniment de la vida de les persones". Des del meu punt de vista els productes d'higiene femenina si que són productes indispensables per al sosteniment de la vida de les dones. La menstruació no és una elecció que fan les dones. Les dones no escullen tenir la menstruació, sinó que la tenen per condició de gènere. Avui en dia, el text legal encara no

contempla aquests productes com a béns de primera necessitat. Si bé, m'adscric a la línia de pensament del Parlament Europeu (2019) que reconeix que aquests béns són essencials i aprofitant la flexibilitat recent de la Directiva de l'IVA s'hauria d'aplicar una exempció o un tipus d'IVA del 0% a aquests béns bàsics essencials de salut pública.

SISENA.- Seguint el fil de la conclusió anterior, s'ha de fer constar que l'IVA al ser un Impost harmonitzat dins la Unió Europea ha de seguir els llimars de gravamen que s'estableixen a la Directiva 2006/112/CE del Consell, de 28 de novembre de 2006, relativa al sistema comú de l'Impost sobre el valor afegit. En relació amb la normativa comunitària, subscriu la totalitat del que expressa la nova Directiva del Consell (2021), per la qual es modificaria la Directiva 2006/112/CE. Aquesta nova directiva que modificaria l'article 98, entre d'altres articles, ens diu que els Estats Membres podrien escollir els productes d'higiene femenina com un dels set punts inclosos en l'annex III de la Directiva d'IVA, per aplicar-los-hi un tipus reduït inferior al 5%, o bé, una exempció. Crec que aquesta modificació de la Directiva d'IVA és una molt bona mesura per aconseguir una completa igualtat de gènere en la legislació de l'IVA.

SETENA.- Pel que fa a l'apartat sisè del capítol segon del present treball, considero que, tot i que recentment s'han produït moltes accions per combatre la discriminació fiscal de gènere al conjunt de l'Estat Espanyol, encara no són suficients per poder assolir una forta legislació de l'IVA des de la perspectiva de gènere. Des del meu punt de vista, l'Estat Espanyol hauria de prendre mesures més consistents a l'hora d'abordar específicament la perspectiva de gènere en cadascun dels punts que esmentaré a continuació. Em remeto a la línia del que diu l'Estudi "Equitat i Salut Menstrual" fet per l'Institut d'Atenció Primària de Salut Jordi Gol i Gurina: en primer lloc, els productes d'higiene femenina haurien de tenir la condició de productes de primera necessitat i, per tant, l'exempció d'IVA en tots ells. Si som realistes i en aquest moment, a l'Estat Espanyol, l'IVA aplicable d'aquests productes és del 10%, si no es pogués aconseguir l'exempció, crec que almenys haurien de tenir un tipus de gravamen d'IVA reduït del 4% com a béns de primera necessitat. I a part, proposo que si volem ser una societat moderna, igualitària i conscient, hi hauria d'haver productes d'higiene femenina gratuïts a l'abast de totes les dones als espais públics com ara a els banys públics, a les escoles, a les biblioteques, als instituts, a les universitats i als centres d'atenció primària. En segon lloc, considero que s'han de prendre mesures eficients a l'entorn laboral pel maneig de la menstruació i seguir l'exemple de l'Ajuntament de Girona amb el seu permís de flexibilització menstrual, per tal d'anar aconseguint que les treballadores d'altres ajuntaments de tot l'Estat puguin gaudir d'aquest permís pioner, fet amb consciència i respectant el cos de la dona. En tercer lloc, s'ha de promoure l'ús de productes menstruals reutilitzables per a la reducció de l'impacte a la salut i per a la cura del medi ambient. En quart lloc, fa falta promoure l'educació menstrual tant a l'àmbit familiar com escolar i d'aquesta manera acostar la

varietat de productes per a la gestió menstrual abans de la primera menstruació als instituts públics de tot l'Estat. I per últim, des del meu punt de vista crec que s'hauria de crear i facilitar l'accés a espais saludres, garantint l'accés a banys públics amb ús d'aigua potable, tant als habitatges com a qualsevol espai públic, seguint l'exemple de l'Ajuntament de Barcelona amb la creació dels "lavabos amics de la menstruació sostenible".

VUITENA.- Pel que fa al marc jurídic comparat comunitari que he analitzat durant la realització del present treball, m'uneixo a Martínez i de la Fuente que expressen que, dins la Unió Europea, encara hi ha moltes legislacions de diversos Estats Membres que tenen un fort biaix androcèntric. Però hem de destacar alguns països europeus que recentment han canviat de punt de vista i han optat per eliminar el tipus d'IVA dels productes mensuals o abaixar-ne el tipus, com és el cas d'Alemanya o de França que, actualment, tenen un tipus de gravamen inferior al del Estat Espanyol per als productes d'higiene femenina.

NOVENA.- Respecte del marc jurídic comparat internacional, en primer lloc pel que fa al continent americà considero que des de la perspectiva de gènere s'han produït molts avenços en relació amb l'IVA dels productes mensuals. Avui en dia, ja hi ha països que estan debatent l'eliminació d'aquest Impost com per exemple Argentina o Colòmbia. I he de destacar que, a Mèxic a partir de l'any 2022, els productes mensuals tindran un IVA del 0%. També a Canadà i a molts Estats d'Amèrica del Nord ja han suprimit completament l'Impost sobre els productes per a la salut menstrual i, a més a més, proporcionen productes d'higiene femenina gratuïts en espais públics. En segon lloc, a Oceania també s'han pres mesures a favor d'erradicar l'absentisme escolar i eliminar la pobresa menstrual donant productes totalment gratuïts d'higiene femenina a l'escola. En aquest sentit, Austràlia ha eliminat l'impost sobre els productes mensuals i per compensar les pèrdues que es generaran s'ha decidit que es gravaran altres tipus de béns. En tercer lloc, he pogut comprovar que el continent africà té molt en compte la perspectiva de gènere, a Sud-Àfrica s'ha dut a terme l'estudi anomenat "Recommendations on Zero Ratings in the Value-Added Tax System" fet per diversos experts que des del meu punt de vista crec que és molt encertat per emmirallar-nos-hi de cares al futur. Per una banda, aquest estudi recomana que els productes sanitaris mensuals tinguin un gravamen del 0% i per altra banda, recomana que hi hagi una provisió gratuïta de productes mensuals per a les dones amb menys recursos. Respecte d'altres països de l'Àfrica, el cas de Kènia és rellevant perquè ha pres una sèrie de mesures molt efectives: en primer lloc, ha eliminat el gravamen als productes d'higiene femenina; en segon lloc, s'imparteix educació sobre salut reproductiva basada en els drets de les dones a través d'una ONG anomenada ZanaAfrica; i per últim, es distribueixen productes mensuals gratuïts als centres educatius. L'últim continent a comentar és l'asiàtic, segons la meva opinió aquest continent és el que menys té en compte la perspectiva de gènere en

comparació amb els altres continents. Del continent asiàtic només podem destacar que Malàisia ha abolit l'impost als productes mensuals i en aquest sentit, l'Índia a l'any 2018 va eliminar l'impost sobre la comercialització dels productes mensuals però l'impost sobre la producció d'aquests productes encara té un fort gravamen. Un cop vists els recents avenços que han fet diversos països de la comunitat internacional, opino que si volem aconseguir una legislació de l'IVA a l'Estat espanyol més justa per a totes les dones, aquesta s'ha de modificar per tal d'aconseguir una legislació no només igualitària perquè seria una legislació insuficient, sinó equitativa. Així doncs, des del meu punt de vista crec que s'haurien d'implementar les mesures que he esmentat a la conclusió setena del present treball.

BIBLIOGRAFIA

LEGISLACIÓ:

Espanya. Constitució Espanyola, de 29 de desembre de 1978. (BOE [en línea] núm. 311, de 29/12/1978). <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1978-31229>

Espanya. Llei 37/1992, de 28 de desembre, de l'impost sobre el valor afegit. (BOE [en línea] núm. 312, de 29/12/1992). <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1992-28740&p=20211229&tn=1>

Espanya. Ley Orgánica 3/2007, de 22 de marzo, para la igualdad efectiva de mujeres y hombres. (BOE [en línea] núm. 71, 23/03/2007). <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2007-6115>

Espanya. Ley 3/1991, de 10 de enero, de Competencia Desleal. (BOE [en línea] núm. 10, de 11/01/1991). <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1991-628>

Espanya. Reial Decret 1624/1992, de 29 de desembre, pel que s'aprova el Reglament de l'impost sobre el valor afegit. (BOE [en línea] núm. 314, de 31/12/1992). <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1992-28925>

Directiva 2006/112/CE del Consell, de 28 de novembre de 2006, relativa al sistema comú de l'impost sobre el valor afegit. (DOUE [en línea] núm. 347, de 11 de desembre de 2006, pàgines 1 a 118 (118 pàgs.)) <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=DOUE-L-2006-82505>

DOUE. Resolució del Parlament Europeu, de 15 de gener de 2019, sobre igualtat de gènere i polítiques fiscals a la Unió Europea (2018/2095 (INI)). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019IP0014&from=NL>

Consell de la Unió Europea. Brussel·les, 19 de gener de 2018. *Proposta de Directiva del Consell per la qual es modifica la Directiva 2006/112/CE pel que fa als tipus de l'impost sobre el valor afegit*. Número de document: COM(2018) 20 final. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5335-2018-INIT/es/pdf>

Consell de la Unió Europea. Brussel·les, 7 de desembre de 2021. *Orientació general sobre el projecte de Directiva del Consell per la qual es modifica la Directiva 2006/112/CE, pel que fa als tipus de l'impost sobre el valor afegit, aprovat a la sessió del Consell d'Assumptes Econòmics i Financers de 7 de desembre de 2021.*
<https://www.consilium.europa.eu/es/press/press-releases/2021/12/07/council-reaches-agreement-on-updated-rules-for-vat-rates/>

Reglament (CEE, Euratom) n° 1553/89 del Consell, de 29 de maig de 1989, relatiu al règim uniforme definitiu de recaptació dels recursos propis procedents del impost sobre el valor afegit (DO L 155 de 7.6.1989, p.9).

JURISPRUDÈNCIA:

Sentència del Tribunal Constitucional 76/1990, de 26 d'abril de 1990.

Sentència del Tribunal Constitucional 55/1998, de 16 de març de 1998.

Sentència del Tribunal Constitucional 255/2004, de 23 de desembre de 2004.

Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea dels assumptes acumulats C-6/90 i C-9/9, Francovich i Bonifaci, de 19 de novembre de 1991.

Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de l'assumpte C-91/92 Paola Faccini Dori contra Recreb SRL, de 14 de juliol de 1994.

ARTICLES I INFORMES:

Calvarro, J. M. D. (2017). La valoración del sistema fiscal desde el feminismo y la perspectiva de género. *Anuario de la Facultad de Derecho. Universidad de Extremadura.*

Castro, C., & Medialdea, B. (2010). La (des) igualdad de género en el sistema de impuestos y prestaciones de España. *Documentos de Trabajo (Fundación Carolina).*

Gómez, F. M. (2011). Análisis de 25 años de funcionamiento del Impuesto sobre el Valor Añadido. eXtoikos.

Jara, I. M. (2012). La fiscalidad al servicio de la igualdad entre hombres y mujeres como premisa del Estado de bienestar en el País Vasco.

IMOP Insights. Generalitat Valenciana. Conselleria d'Economia Sostenible, Sectors Productius, Comerç i Treball. (2019). *Estudi sobre l'impacte econòmic i social de l'anomenada: "taxa rosa" sobre la societat valenciana.*
<https://cindi.gva.es/documents/161328197/168862356/Estudi+sobre+l%27impacte+de+la+taxa+rosa/239c99f8-1c58-4538-a9b3-42a677c044c8>

Martínez, M., Cutillas, S., & De La Fuente, M. (2016). La fiscalidad en España desde una perspectiva de genero. Institut per a l'Estudi i la Transformació de la Vida Quotidiana.

Sud-Àfrica. Recommendations on Zero Ratings in the Value-Added Tax System. [Consultat el dia 24 d'abril de 2022].
http://www.treasury.gov.za/comm_media/press/2018/2018081001%20VAT%20Panel%20Final%20Report.pdf

Vilalta, M., & Vallejo, M. P. R. (2020). La fiscalidad y el género: una relación tan necesaria como perentoria. *Education and law review*, ISSN 2013-584X, núm. 21.

MANUAL UNIVERSITARI:

Martín Queralt, Lozano Serrano, C., & Tejerizo López, J. M. (2020). *Derecho tributario* / autores: Juan Martín Queralt (Catedrático de Derecho Financiero y Tributario), Carmelo Lozano Serrano (Catedrático de Derecho Financiero y Tributario. Universidad de Valencia), Francisco Poveda Blanco (Catedrático Emérito de Derecho Financiero y Tributario. UNED) (Vigésimo quinta edición, 2020). Editorial Aranzadi, S.A.U.

TREBALL DE FI DE GRAU:

Sánchez, P. (2020). *Evaluación ambiental y análisis de mejoras de productos de higiene menstrual*. [Treball de Fi de Grau, Universitat Politècnica de Madrid].
https://drive.google.com/file/d/17c7N4dvTIwwF3rI_JsBvV0PJYBOML5uL/view

RECURSOS D'INTERNET:

Andrea Rincón. 2018. Australia eliminará su polémica “tasa tampón” después de años de controversias sexistas. <https://www.france24.com/es/20181003-australia-impuesto-sexismo-tampones>

Animal Político. 2020. Menstruación libre de impuestos.
<https://www.animalpolitico.com/2020/09/menstruacion-libre-de-impuestos-proponen-iniciativa-para-eliminar-iva-toallas-copas-tampones/>

Ángel Martínez. 2018. India elimina el impuesto a compresas y tampones tras un año de protestas.
https://elpais.com/internacional/2018/07/22/actualidad/1532269945_467781.html

Begoña Arce. 2020. Escòcia serà el primer país que oferirà gratis productes menstruals.
<https://www.elperiodico.cat/ca/internacional/20201125/tampons-compreses-gratis-escocia-8220325>

Blog sin plástico. 2019. <https://blog.sinplastico.com/es-la-silicona-biodegradable-todas-tus-dudas-sobre-este-material-en-un-solo-post/>

Brenda B. Lennox. 2020. *Sexualidad ecológica: protege al planeta y a tu salud*.
<https://www.intimina.com/es/blog/sexualidad-ecologica-protecte-al-planeta-y-a-tu-salud/>

Centre Jove d'Atenció a les Sexualitats. 2021. *Equitat menstrual i contraceptiva*.
<https://centrejove.org/eqmenstrual/>

Ceylán Yeginsu. 2020. Escocia se convertirá en el primer país en proporcionar toallas higiénicas y tampones gratuitos.

<https://www.nytimes.com/2020/02/27/world/europe/scotland-pads-tampons.html>

Clara Pinar. 2021. El Gobierno prorroga el IVA reducido a las mascarillas higiénicas y el 0% a los antígenos, pero mantiene el 21% a FFP2.

<https://www.20minutos.es/noticia/4930783/0/gobierno-mantiene-iva-reducido-mascarillas-higienicas-0-antigenos-mantiene-21-ffp2/>

Comunicat de Premsa de la Comissió Europea, del dia 7 de desembre de 2021.

Brusel·les. *Nuevas normas sobre los tipos del IVA ofrecen a los Estados miembros más flexibilidad, al tiempo que sostienen las prioridades ecológicas, digitales y de salud pública de la UE.* https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/es/ip_21_6608

Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals. 2021. *2 de cada 10 dones han patit pobresa menstrual, segons un estudi.* <https://www.ccma.cat/324/2-de-cada-10-dones-han-patit-pobresa-menstrual-segons-un-estudi/noticia/3098845/>

Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals. 2021. França també distribuirà compreses i tampons gratuïts contra la pobresa menstrual. [Consultat el dia 20 d'abril de 2022]. <https://www.ccma.cat/324/franca-tambe-distribuir-a-compreses-i-tampons-gratuïts-contra-la-pobresa-menstrual/noticia/3079331/>

Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals. 2021. Pobresa menstrual: Nova Zelanda repartirà productes d'higiene femenina gratis a l'escola. <https://www.ccma.cat/324/pobresa-menstrual-nova-zelanda-repartira-productes-dhigiene-femenina-gratis-a-lescola/noticia/3078326/>

Cristina Zambrano León. 2021. Tampon Tax: En Italia se reduce el IVA a las toallas sanitarias al 10%. <https://expresolatino.net/cultural/historia/tampon-tax-en-italia-se-reduce-el-iva-a-las-toallas-sanitarias-al-10/>

CYCLO. (s. d.) *¿Qué es la tasa rosa y cómo afecta al precio de los productos femeninos?* <https://ilovecyclo.com/blog/tasa-rosa-iva/>

Eva Molano. 2021. Bilbao se planta contra la pobreza menstrual. <https://www.elcorreo.com/bizkaia/bilbao-planta-pobreza-menstrual-20210624151701-nt.html>

FACUA (2018). *FACUA pide multas para Carrefour, Dia y Lidl por su "tasa rosa" fraudulenta en maquinillas de afeitar.* <https://www.facua.org/es/noticia.php?Id=12798>

Fanny Kniestedt. 2022. Discusión sobre artículos menstruales gratuitos en muchas ciudades. <https://www.mdr.de/nachrichten/sachsen/dresden/kostenlose-hygieneartikel-menstruation-100.html>

Habitatge Digne. 11 de gener de 2022. En *Wikipedia*. https://ca.wikipedia.org/wiki/Habitatge_digne

Hamed Shobiye. 2020. Nigeria: toallas sanitarias, otros 19 excluidos de la subida del IVA. <https://allafrica.com/stories/202001190175.html>

Impuesto Rosa. 16 de enero 2022. En *Wikipedia*. https://en.wikipedia.org/wiki/Pink_tax

Institut d'Atenció Primària de Salut Jordi Gol i Gurina. (s. d.) *Estudi Equitat i Salut Menstrual*. <https://www.idiapjgol.org/index.php/ca/actualitat/noticies/1395-estudi-equitat-i-salut-menstrual>

Joana Rei. 2020. El último tabú: por qué nadie quiere hablar de la regla. https://www.elespanol.com/mujer/actualidad/20200401/ultimo-tabu-nadie-quiere-hablar-regla/478953181_0.html

Laura Peña. 2022. El IVA entre países Europeos 2022. <https://www.billin.net/blog/iva-paises-europeos/>

Leticia Romero. 2021. ¿Por qué nos avergüenza hablar de la regla?. <https://www.rtve.es/playz/20210308/averguenza-hablar-regla/2080075.shtml>

Les dones i el Dret: Les dones en la constitució. 2 de Maig de 2019. <https://biblioguies.udl.cat/c.php?g=669231&p=4749825>

María Álvarez del Vayo. 2018. La mitad de los países europeos tienen el mismo IVA para las compresas y tampones que para el tabaco, la cerveza o el vino. <https://civio.es/medicamentalia/2018/11/07/14-paises-europeos-tienen-el-mismo-iva-para-las-compresas-y-tampones-que-para-el-tabaco-la-cerveza-o-el-vino/>

Maria García. 2021. Girona permetrà que les dones s'agafin un permís de 8 hores si la regla els provoca dolors. https://www.ara.cat/economia/girona-permetra-dones-s-agafin-permis-8-hores-regla-provoca-dolors_1_3970735.html

Marta Curiel. 2021. *Pobreza menstrual: cuando las mujeres tienen que elegir entre la alimentación y la higiene*. <https://www.rtve.es/noticias/20210316/pobreza-menstrual-mujeres-elegir-alimentacion-higiene/2082483.shtml>

Marta Font Marsal. 2021. Escollir entre menjar o compreses: *el cost de la regla empeny la dona a la pobresa menstrual*. <https://beteve.cat/societat/escollir-menjar-compreses-cost-regla-aboca-dona-pobresa-menstrual/>

Montse Poblet. 2022. 40.000 copes mensuals gratuïtes per a totes les alumnes de 3r d'ESO. <https://www.ccma.cat/catrado/catalunya-migdia/40000-copes-menstruals-gratuïtes-per-a-totes-les-alumnes-de-3r-deso/noticia/3144723/>

Patricia Martín & Violeta Molina. 2022. Igualdad incluirá en la ley del aborto una baja laboral por reglas dolorosas. <https://www.elperiodico.com/es/sociedad/20220303/baja-permiso-laboral-regla-menstruacion-13316714>

Plan Internacional UK. És una *Organització Benèfica Internacional per la lluita dels drets i la igualtat de les nenes*. <https://plan-uk.org/media-centre/menstrual-health-day-global-period-poverty-and-stigma-getting-worse-under-lockdown>

Period Spain. (2021, abril 30). [Post d'Instagram].
<https://www.instagram.com/p/COTG3mXglAY/>

RAE. Real Academia Española. (s. d.). *Producto de primera necesidad*.
<https://dpej.rae.es/lema/producto-de-primera-necesidad>

Rosalía Sánchez. 2019. Alemania rebaja el IVA a los tampones.
https://www.abc.es/sociedad/abci-alemania-rebaja-tampones-201911100151_noticia.html?ref=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

Yolanda García. 2020. Evolución del IVA en España: qué es, cómo te afecta y por qué es un impuesto que agrava las desigualdades. <https://www.newtral.es/historia-iva-espana-evolucion-impuesto/20200714/>